

అ
న
త
న

అన్ని హక్కులు కమిటీ ప్రచురణలవి

ప్రథమ ముద్రణ

ఆగష్టు 1947

దల రూపాయి ఎనిమిది అణాలు

ది విజాన్ ప్రింటింగ్ వర్క్స్, దక్షిణ హైదరాబాద్.

ప్రగతి

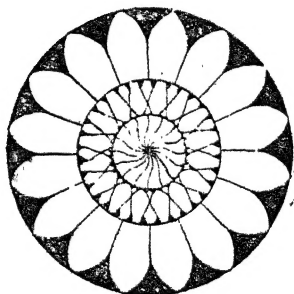
౧

సంపాదకులు :

శ్రీనివాస చక్రవర్తి

రా. కృష్ణమూర్తి

బు. చి. కామరాజు

౦

కౌముదీ ప్రచురణలు

17/15 ఎ, ఆంధ్రనగరం, దక్షిణ హైదరాబాదు

ఇందులో....

అడివి బాపిరాజు	మా భాష	1
		నరసన్న పాపాయి	5
విద్వాన్ విప్లవం	లోపలిమీపురి లోతులు	14
ఆంగీరస	జ్వాలా కోరణం	20
		తమోధిసారిక	35
డా. సుబ్బారావు		నేటి గుమాస్తా	37
శశికుమార్ (శ్రీనివాస చక్రవర్తి)	ఎక్కడో	42
		జూరో	44
		మధుకన్య	48
అడివి రాధానందం	కోయిలా	51
		వీణాబాల	52
హరికా భూషణ్	శిల	55
		హోటల్ బోయ్	59
		మా శతయ్య	64
రామచంద్ర	కోర్ట్ మార్షల్	70
వేంకటాచార్య	భారతీయ సంగీతం	78
సూర్యం			
(జమ్మలమడక సూర్యప్రకాశరావు)		విలుపు	83
		“నలాం మహారాజ్”	85
నందాదేయ వ్యాఖ్య	మా ప్రగతి	95

మా బోష

శ్రీ ఆడిని బాపిరాజు

మాతోనే పుట్టి పెరుగుతోంది మా ఆంధ్రభాష

మా గొప్పభాష, మా తీసిభాష

మా భాషతో మేము పెరుగుతున్నాము

మా భాషలో మేము విరుగుతున్నాము:

కగుగుతున్నాము

మా హృదయముల వేదములు

మా గొప్ప యత్నాలు

మా సార్వభౌమ వంశాల పెరుగుటలు తరుగుటలు

మా తీయ తీయని గంభీర నినాదాలు

ప్రళయధ్వనాలు

మా భాషే మాకు పాటలూ పద్యాలూ

పాడి వినిపించింది, ఆడి కనిపించింది.

ఆడింది పాడిందీ, ఆకాశాల కెగిరిందీ

లోతులకు పోయిందీ

రాగాలాపనలలో, చతురశ్ర, త్రిశ్రమిశ్ర గతులలో

శ్రుతులలో స్వరాలలో

భక్తి గీతాలలో, ప్రభంజన వాక్యాలలో

ప్రళయ పద్యాలలో
 పాటల్లో పదాలలో
 ఆనాటి మావాళ్లకు.
 ఈనాటి మాకూ

పాడి వినిపించింది
 ఆడి కనిపించింది.

మా ఆశలూ, ఆశయాలూ, యత్నాలూ, విజయాలూ.
 మా నిర్మాణాలూ, ధ్వంసకార్యాలూ
 మా కత్తుల ధళధళలూ, మా శక్తుల ఘేళఘేళలూ
 మా ప్రేమలూ, మా కామాఖ్యలూ
 ద్వేషాలూ, వేషాలూ
 శోకాలూ, మూక వేదనలూ
 కల్లోలల్లా ఆకాశానకు పొంగుతూ
 కెరటాలై ఘేలున కుంగుతూ
 సెలనరుల్లా ప్రవహిస్తూ
 గోదావరిలా కృష్ణజ్వేల్లలా
 పెన్నలూ, తుంగభద్రలూ
 తెలివావాలూ, వరదలుపారుతూ
 ఎండకాలం ఎండుతూ
 మా భాషే మాకు పాడి వినిపించిందీ
 మాకై ఆడి కనిపించిందీ.

శృతులను స్పష్టంగా, సత్యంగా, అద్భుతంగా,
ఆనందంగా వినిపించి

ఇతిహాసాలను కావ్యాలుచేసి

కథలను గాథలనుచేసి

రసాన్ని బ్రహ్మనందంచేసి

గాంధర్వం అమృతవాకలుక్త్యే

భక్తిని పరవశైత్తించీ

సృత్యం చతుర్విధాభినయాల

జగస్తుత్యమైన వాచ్యాభినయాల

విశ్వాన్నే కళలదిద్ది

పదాల పద్యాల ద్విపదల

వీరగాథల వచనాల, యక్షగానాల

ఆనాటి కావ్యాల నేటి నవ్యాల

లోకం అంతా నిండిందీ నిండుతోందీ

హృదయాల కదుపుతోందీ ఆత్మను మెదుపుతోందీ

ఆనాటి మావాళ్ళకూ

ఈనాటి మాకూ

పాడి వినిపించిందీ వినిపిస్తున్నదీ

ఆడి కనిపించిందీ కనిపిస్తున్నదీ

మా భాష

మా ఉపామల భావ

మా అమృత ప్రవాహల భావ

మా పడుచుల భావ

మా మహా మధుర భావ

మా భాషే

మా ఆంధ్రభాషే

మా తెలుగు భాషే

మా భాషే ! మా భాషే !!

(తెలుగు భాషలోని కీయతనం, తెలుగు గుండెలోని వీరరక్తపు పోటు, తెలుగు హృదయంలోని వైశాల్యం, తెలుగు నడకలోని హింసాతనం 'మా భాష'లో గూడు కట్టికిన్నాయి. కవికి మాతృభాషపై గల మహాదళిమానం ఈ చిరుకావ్యంలో పరవళ్ళు తొక్కుచున్నది. పతితహృదయాలలో 'మా భాషే, మా భాషే' అని మర్రోగిస్తుంది యీ భావగద్యం. — సంపాదకులు.)

న ర స న్న పా పా యి

శ్రీ అశ్విని బావిరాజు

ఉద్రేక్ష్వరం గుడియెదుట శివరాత్రి ఉత్సవంలో వారు గుడిలోకి రాబోయూ
దని మా అన్నయ్య అరిచి చావగొట్టాడు. మా అన్నయ్య అరిచి చావ
గొట్టాడు. మా అన్నయ్య అరిచి చావగొట్టాడు.::

నిజమే, ఆ బావిలో హరిజనుడే. అంకమాత్రాన మా అన్నయ్య వాడిని
చావగొట్టడమే. ఆ కుట్టవాడు చేసిన తప్పు? శివరాత్రినాడు ఉద్రేక్ష్వరస్వామి
గుడిలోకి మా అందరితోటీ రావాని ప్రయత్నించాడు.

మేము కోనేటిలో స్నానాచేసి పట్టుబట్టు కట్టుకొని పళ్ళూ కొబ్బరి
కాయలూ పువ్వులూ అతిథిరూపం ఊడవట్టులు మొదలయి. పట్టుకు
బయలుదేరాం. మా పూజకు ఉద్రేక్ష్వరం ఎ.మి.సి.మైక్కు ఉంటుంది. రాత్రి
బళ్ళు పట్టుకు బయలుదేరాం. తెల్ల - రగట్లకు ఉద్రేక్ష్వరం వచ్చాం. మా రెండెళ్ల
బందే మాకు దేరా అయింది. దానిచుట్టూ తెరలు పట్టుకున్నాం. చావలు కట్టాం.
వంటలకు అన్ని సరంజాములు మా అమ్మ చేపించి. ఆ తర్వాతనే తెలతెల్లవారే
సరికి కోనేటిలో దిగాం.

ఆ బావికు మా పూజ పెద్దమాలవల్లిలో ఉండే అబ్బాయి. వాళ్ళ అయ్య
మా పూజోక్తన్న కరణంగారి పాలేడు.

మా అన్నయ్య వాడిని చావకొడతూ ఉంటే వారు పెరిసనగం రాతినైనా
కరిగిస్తుంది. నేను వెక్కిరివెక్కిరి ఏడ్చాను. ఆ అబ్బాయి సొమ్మనిల్లి మూర్తి
పోయాడు. నేను చుండుకు పరుగెత్తి వాడిమీద నా చెంబురొక్తన్న పళ్ళు చల్లాను.
వాడికి మెలకవవచ్చి లేచి గుండె కరిగిపోయేటట్లు ఏడుస్తూ తూలుతూ నడిచి
పోయాడు....

నాకు నరసన్న ఏకపు వినిపిస్తున్నది. స్వామికి అర్చన చేయించే పూజారి మంత్రాలు వాడి ఏకపులా ఉన్నవి. గుడిలో మ్రోగించే గంటలు వాడు ఎక్కిఎక్కి రోది చివల్లే ఉన్నవి. నేను అప్పుడు చిన్న బిడ్డనే అయినా నా సరసన్నను మా అన్నయ్య కొట్టడం నన్నే కొట్టినట్లయింది నన్నుకూడా మా అన్నయ్య కొట్టడమే అనిపించింది. నేనూ ఎక్కిఎక్కి ఏడ్చాను. నాకు ఎనిమిది సంవత్సరాల ఈ కు ఉంటుంది.

“ఒకే రవణా! ఎందుకే ఇంకా ఏకస్తున్నావు?” అని మా అమ్మ కొంచెం ఘాటుగా అడిగింది.

“దానిని రెండు వేస్తే ఊరుకుంటుంది.” అని మా అన్నయ్య. ఎంత కోపం! మా అన్నయ్యకు నేను ఊరికే భయపడ్డానా? వచ్చిన వేలకొంచీ జనంలో తొక్కిసలా తూ చిరుటకు వచ్చాం

నరసన్న ఏకపు, జనకోలాహలం, ధప్పలు, బూరాలు, “శివశివ శివోహం”, నే భక్తుల కేకలు నా శబ్ద బాషాయి. మా అన్నయ్య నన్ను తిట్టడం, మా అమ్మ నన్ను కేయిలవెయ్యడం! నరసన్న ఏకపు, ఏకపు! మా అన్నయ్య వాణ్ణి గుళ్ళోకి వస్తున్నాడని చావకొట్టాడు.

౨

నరసన్న పెద్ద అడయ్యాడు. నేనూ పెద్దదాన్నయ్యాను. నాకూ పెళ్ళయింది. నరసన్నకూ పెళ్ళయింది.

రుక్మేశ్వరం గుడి ఎదుట మా అన్నయ్య శివరాత్రి ఉత్సవంలో వారు గుడిలోకి రాజోయాడని అతన్ని చావకొట్టాడు. అది నా పెళ్ళిలోనూ వాడు జ్ఞానకమే! వాడికి పెళ్ళి అవుతోందంటేమా నాకు జ్ఞానకమే!

నరసన్న మా అత్తవారికి పెద్దపాదేరయ్యాడు అ ఊరికి పెద్దమాం అయ్యాడు. కాని గుడిఎదుట వాణ్ణి మా అన్నయ్య కొట్టితే వారు ఏకైన ఏకపే

జాకు స్నేహితులాయింది. అదే నాకూ నరసన్నకూ మధ్య ఏదో విచిత్రమైన పరిచయం సంబంధం ఏర్పాటుచేసింది.

చూ ఆన్నయ్య ఆతన్ని కొట్టిన సంగతి నేను ఎరచిపోలేదు. మా ఆన్నయ్య మరిచిపోయాడు. ఆ కొట్టడం చూస్తూ ఉన్న మా అమ్మవాళ్ళూ మరిచిపోయారు. అందుకు నరసన్నే మరిచిపోయాడు.

“ ఏమయ్యా నరసన్నా ! నీ భార్య కడుపుతూ ఉందట ! ”

“ అవునండీ భామండుగారూ ! ” ఆన్న ఆతని మొగం పూవులా చికచికిరించింది.

నరసన్న ఒడ్డున పొడుగునా అయ్యాడు. నరసన్న నల్లని రాయిచెక్కిన విగ్రహంలా మూర్తి తాల్చాడు.

నరసన్నకు చదువులేదు. కాని వాడు చెప్పిన సలహా తిమ్మరుసు సలహా :

నేనూ కాస్త చదువుకున్నాను. మా ఆయనా కాస్త చదువుకున్నారు. నరసన్న మా పాలేబడి అవకాశానికి నేనే కారకులని. అతడు మా పాఠశాలకు మాకు కోటివిధాల లాభమే అయింది. ఆ ఊళ్ళో (మా ఊరు “పాడు”) మా పొలంలా పండే భూమేది ?

నరసన్న దుర్రేశ్వరం శివరాత్రి ఉత్సవంలో గుడిలోకి వెళ్ళబోతోఉంటే చూ ఆన్నయ్య ఆతన్ని చావగొట్టాడు :

మాలలూ మాదిగలూ ఎన్నిసార్లు పెద్దపలాకవారిచేత దెబ్బలుతిసలేదు !

మాలలూ మాదిగలూ ఎంతమంది క్రిస్టియన్ మతంలో చేరలేదు :

మాలలూ మాదిగలూ మాకు 'దురంగం' ఉండాలి ! మేము అంటు ఆవుతాము. నరసన్న భార్యను ఎవరూ చూడకుండా నా దగ్గరకు రమ్మనేడాన్ని - చాతల దువ్వనునేడాన్ని. రత్నలు మొదటి నవ్వేసింది. తర్వాత నా బ్రతిమాల గానా నా కోపవదనాలవల్లా భయపడుతూ ఒప్పుకొని నాకు తలదువ్వింది. నా ఒళ్ళు రుద్దమంది. నరసన్న దుర్రేశ్వరం గుడిలోకి వెళ్ళినట్లయింది. గుడిలోకి వెళ్ళినా వెళ్ళని నేను ! గుడిలోకి వెళ్ళబోయి మా ఆన్నయ్యచేత దెబ్బలుతిన్న

నరసన్న : నరసన్నచార్య నాకు తలబుద్ధింది. నేను నరసన్న భాగ్య రత్నాలు తలబుద్ధిను :

3

టెల్లరోజులు. కాంగ్రెసువారికి కమ్యూనిస్టులకు పోటీ.

మాల మూడిగలలో — వాళ్ళని చూడమంటారు — కాంగ్రెసువాళ్ళని కమ్యూనిస్టులని ఏదో పెడరేషనని (ఫిల్లిఫార్మ్ అట) ఈ ముగ్గురికి పోటీ :

మా ఆయన నరసన్నను పోటీ చేయమన్నారు. ఆయన కాంగ్రెసువారు. నరసన్న చిన్నతనంలో చదవలేదు. కాని మావారే రోజూ సంసన్నకు చదువు చెప్పారు. ఆరేకి వచ్చిన చదువు ఎంతో పెద్దది. దుద్రేళ్ళకుని గుడిఎదుట మా ఆన్నయ్య కొట్టిన చెబ్బలు ఆరేకి ఓసమాయి.

ఎంతమంది చూడమంటారు గుళ్ళమంటు, బజారులో అంగళ్ళవీధిలో పొలా లలో చెబ్బలు తినటంలేదు :

వాళ్ళు ఏ దేవుణ్ణి చూడగలరు : వెంకటేశ్వరుడు. చిదంబరస్వామి. రామ లింగేశ్వరుడు. శ్రీరంగకాయ వాళ్ళకు కనబడతారా : మార్కెట్లో ఉండే నరసన్నకు కనబడలేదు.

నరసన్న చార్య కడపురో ఉంది : నరసన్నకు కొడుకువుతాడు మాతూరా : ఆ పాపాయికి దుద్రేళ్ళకుడు కనబడడు.

“ రత్నాలూ : చదువుచెప్తా చదువుకోవూ : ” అన్నాను.

“ నాకు చదువెందుకంటే భామ. దుగోదూ : ” అన్నది రత్నా వకవక నవ్వుతూ : నరసన్న మాకు పాతేరయిన కొద్దిరోజులయినా రత్నాలతో ఆలా అన్నాను. అంతటితో వదిలానా : రత్నాచేతే వీరవల్లకు చదివి చాను.

నాకు బాగా చదువు చెప్పి చారు మావళ్ళు. ఇంటిదగ్గరే. ఇంగ్లీషూ చదివా : మావారూ ఏదో బండరువెళ్ళి ఇంటిమీడియేటు ఫేలయినప్పుడు వల్లవ పాయం పెట్టారు.

అయిన “మన నరసన్న హరిజనుక రవణా : ఎన్ని శతాబ్దాలనుంచి వాళ్ళు అలా బాధపడుతున్నారూ : వాళ్ళ మనుష్యులు కాదనా ఎనవాళ్ళు రవణా :” అని నన్ను దగ్గరకుచేర్చి ఏదో తినలో అనుచున్నట్టుగా అన్నారు.

“నరసన్నను మా అన్నయ్య కొట్టాడండీ!”

“ఎప్పుడూ :” అయిన అయ్య ఎంతో మార్తి తాల్చింది.

“చిన్నతనంలోనండీ : రుద్రేశ్వరస్వామి గుళ్ళోకి రాబోయాడు. మా అన్నయ్య వాడైదుగును మా స్వయ్య చావగొట్టాడు :” చిన్ననాటి అదృశ్యం అంతా జ్ఞాపకంవచ్చి నాకూ కళ్ళనీళ్ళు తిరిగాయి

మామరు నన్ను తమ హృదయానికి పొదివికొని. “నీ హృదయం నవ వీతం రవణా :” అన్నారు. అయిన మధ్దులు నాకు గాఢమైన ఆనందమూ, ఎంతో సిగ్గు కలిగిస్తాయి.

“నరసన్న భార్యకు తలదువ్వారు :” నా కళ్ళలో భయమూ, ఏమంటారు ఇక అన్న అల్లరితనమూ రెండూ సరించాయి.

ఇక నన్ను చూచారు తన కౌగిలిలో నలిపివేయారు. నా రవిఃముడి వీడి పోయినా, నాకు సిగ్గు పొంగుకుపచ్చినా అయినకేమీ : అల్లరి బ్బాయి.

“రత్నాలు పాపాయి నెత్తుకుంటుంది :” అయిన కళ్ళు నా కళ్ళలోకి అతి గాఢంగా చూచాయి.

నా కంటిరెప్పుడు ఆరమూతలుగా వాలినవి.

“ఆ పాపాయి రుద్రేశ్వరంగుడితోకి వెచ్చాడండీ :”

“రుద్రేశ్వరమే : కాకీ విశ్వేశ్వరమే :”

“ఆ పాపాయిని మా అన్నయ్యనంటివారు ఎవ్వరూ కొట్టకుకదండీ” నా గుండె దడదడలాడింది.

రత్నాలు పురిటికి కప్పు ఆయింది. అంత బండలాంటి నరసన్న ఒకటి గోం :

మావారు పెద్ద దాక్షర్మి తీసుకువచ్చాడు.

రత్నార్మి వాళ్ల గూడెం గుడిసెనుండి మా ఇంటికి తీసుకువచ్చాడు. మా దంపళ్లగది పురిటిగది అయింది.

దాక్షడుగారు మాకు గంటలు కట్టడం. నరసన్న కూతురు ప్రపంచ రంగంలో ప్రవేశించి "తేరు" వుండి.

నేను రోవరికి వరుగెత్తాను. సిద్దిలా చేరువూ కాళ్ళూ అడిస్తూ అల్లరి చేస్తూంది అపాపాయి.

ఇంకో హరిజన పాపాయి ప్రపంచంలోకి వచ్చింది. అదీ విసిరేసినట్లు ఊరిబయట : దానికి చి పిజ్జట్టలు : దానికి తల దువ్వోచానికి చూసే ఉండదు : దానికి ఎదుపు ఉండదు : దానికి ఎదుపు రా తినడానికి తిండిఉండదు : అదీ దుద్రేళ్ళరం గుడిఎదుట గుళ్ళోకి వెళ్ళబోయి ఏమా అన్నయ్యవల్లనో తన్నులు తినారి.

నాకు దడదడపిత్తి ముచ్చెమ్మటలు పోతాయి. నరసన్నను మా అన్నియ్య దుద్రేళ్ళరం దేవాలయంఎదుట శవరాత్రినాడు చావగొట్టాడుకాదు :

అ హరిజన పాపాయి ఎళ్ల అమ్మా పిళ్ళ పోసుకొని వాళ్ళ గూడెం వెళ్ళిపోయారు. చిట్టి ప్రిష్టనిలా అయ్యారయింది ఆ చిట్టిపాప. వదిలేసు రోజు లలో ఉంగరా జుట్టు. అల్లనేరేడు వడులలాంటి ముక్కు. నల్ల దొండంపు దాని పెదవులు. గవ్వలలాంటి వేళ్ళు. ఆ బొజ్జ. ఆ చిన్న కాళ్ళు. ఆ చిన్నారి చేతులు అందాల ఒరికపోసుకుంటూ సులంమంచుమీద దొర్లకమే : నేనూ మా అయనా రాత్రిళ్ళప్పుడు నరసన్న ఇంటికి పోయి రత్నాలనీ, పాపాయిని చూచి వచ్చేవాళ్లం :

నా చీరలా, దుప్పట్లా దొళ్లదోపిడీ ఇచ్చాను. ఆ చిన్న పాపాయికి చిట్టి చొక్కాలు ఎన్నో కట్టి ఇచ్చాను. ఆ ముద్దుపాపను చూసినప్పుట్లా మా అయన చిన్ని పాపదై నాకు కనిపించేవారు. నా రవికేబలు ఎక్కటిలేవి.

ఈశ్వో వాస్య మేము కులం నాశంచేశామని తిట్లుపంటున్నారట. రాముని వారిలా ఆజానుబాహువులు కలవారూ, అండమైనవారూ, బంగారంబాయ కల వారూ, సామమూర్తి అయిన మావారంటే అందరికీ భయమూ, భక్తి! అయినా మమ్మల్ని అందరూ తిట్టేవారు.

వాళ్ళంతా దుశ్రక్షర దేవాయంలోకి నరసన్నవంటి హరిజన బారికులు వస్తే చావగొట్టే జాతినాళ్ళు! మా అన్నయ్య నరసన్నను ఒక శివరాత్రినాడు చావకొట్టాడు. మా అన్నయ్య మా ఇంటికి మేం నరసన్నభార్యను పురిటికి తీసుకువచ్చినప్పటినుండీ మా ఇంటికి రావడం మానివేశాడు. నరసన్నే నాకు అన్న! "అవును రవచా! దేశం బ్లికడుపున బుట్టిన అతడే నీకు అన్న! అతడే మనకింత తిండి పెడుతున్నాడు!" అని వెన్నెలలాంటి చిరువవ్వు నవ్వుకూ మా ఆయన అన్నాడు.

మావారు తగవడులే!

నరసన్న ఎన్నికలలో నెగ్గాడు. చెన్నకట్టం కాననసతకు సభ్యుడీట!

ఆ రోజు మావారు కాంగ్రెసు నాయకులకూ ఈశ్వరారందరికీ విందు చేశాడు. నరసన్న మావారిపక్కనే కూర్చున్నాడు విందులో.

మా నరసన్న, నరసన్నగారు సభ్యుడు. ఇప్పుడూ మా అన్నయ్య నరసన్నను కొడతాడా దుద్రేశ్వరు గుడిఎదుట! ఏమో! మా అన్నయ్య ఎంతకైనా తగును!

నరసన్నకు మా దంపుళ్ళసావిడి అయిదువందల రూపాయలుపెట్టి చక్కని ఇల్లలా నిర్మించేసి మావారు అందులో ప్రవేశించబెట్టారు. ఇంక మాస్తితి! నాకు సంసన్న పాపాయి ఆపురాలు.

నేనూ, నరసన్నభార్య రత్నాలూ—రత్నమ్మా, ఖద్దరు వడకడం ప్రారంభించాము. మావారు ఎప్పటినుంచో ఖద్దరు కడుతున్నాడు. ఇప్పుడు నరసయ్య అన్నా రత్నం మరదలా మేనకోడలు భరణాంబ అందరూ ఖద్దరు కడుతున్నాం.

అక్రమముంచి రోజూ కలదా, చెండు నెలలకు నాలు నెలలపైండి.
నాన్న : నా భరణం నాకు వరమిచ్చింది.

ఇంక మార్తాలు — రత్నం సంరక్షం ఇలాంటిది : మా ఆయన
నెన్ను పూటించారంటే, వారు వదలకుండా సంప్రదించారు.

తొమ్మిది నెలలలో వెన్నెల ముద్దరట్టి నాకు ఓ పాపాయి ప్రత్యక్షమైంది.

“అనీ బంగారుతల్లి : అచ్చంగా శంఠిపోలిత, వదివగానూ :” అన్నది
రత్నం పాపాయికి వీరుపోస్తూ :

ఈ వా కన్నతల్లి భంఠాది మరదలు మావారి ప్రేమ మూర్తికట్టిన వర
లక్ష్మీ : నరసన్న మా అన్నయ్యచేత దెబ్బలతిన్నప్పుడు ఏడ్చిన ఏడుపులోకిన్న
కిరుణరసందిన కలశం : వచ్చింది. ఆమెకు పేరు “పూర్ణ స్వరాజ్యలక్ష్మి”
అని పేరు పెట్టబడ్డాయి.

(గాంధీమహాత్ముని హరిజనోద్ధమం ఆనెతుపిమాచలదర్శనం ఒక
ఊపు ఊపింది. ఆ ఊపులో కిరణుని హృదయం ద్రవించి ఈ కథ రూపం
తొచ్చింది. అన్న హరిజనబాలని చావమోదాడు; చెల్లెలి “గుండె కరిగిపో
యింది.” ఆ హరిజనబాలుడు తండ్రి అయ్యాడు. “చెల్లెలి” ఆ హరిజన యువ
కుని తనయను సాకింది. ఆ హరిజనబాలికయే “చెల్లెలి” మాతృదేవత కావడానికి
దోహదమిచ్చింది. “చెల్లెలి” భర్త నరసన్న పాపాయికి యిల్లు కట్టించియిచ్చి
అగ్రకులాలవారి పాతకానికి పరిహారం చేశాడు. ఈవిధంగా హరిజన సమస్య
పరిష్కారం సాధించారు కథకులు. కథాకల్పన, గమనం అతి సున్నితస్థా
యిలో నడిచాయి. నిద్రహస్తలు బావిరాజుగారు : — సంపాదకులు.)

తోడని చూపుని తోతులు

వి శ్వం

నా క హో గీ తిక

నా అంతరాలను మీకు చూపించలేను

నేనేకాదు ఎవరూకూడా.

అదో వ్యక్తా వ్యక్తి

అదో సంధ్యా సత్యం

అదో అజ్ఞాతభూమి,

నాకే దాని డొంకతిరుగుళ్ళు తెలివు!

నాకే దాని అంతపవులు బోధపడవు

నాకే దాని వెలుగులు కనిపించవు

పాశవం కనబడుతూంటుంది;

రాక్షసం తొంగిచూస్తూంటుంది

పిశాచాలు వికటాట్టహాసాలు చేస్తూంటాయి.

అంతలోనే అందులో

అనిర్వచనీయత్వం

అంతలోనే అనంతత్వం

అంతలోనే అనాధత్వం

అమేయత్వం అశ్వయత్వం

తొలకరించి మొలకలెత్తి

పల్లవించినా అద్భుతంకాదు.

ఆకాశ మందుకోవాలనే ఆకాశ
అమరత్వం చెందాలనే ఆపేత
ఆనందస్వరూపి కావాలనే ఆపేదన
అంతటా నేనే నిండాలనే ఆసక్తి

ఆన్నీ పెనవేసుకొని ఇయలు దేరొచ్చు.

అక్కడపోయే అమ్మాయిని
అమాంతంగా నాలో
అంతర్వాహిని చేసుకోవాలనుకోవచ్చు
అలా కనిపించే ఉద్యానాన్ని
శ్రేణానం చేయ నుంకించవచ్చు.

అందలా తెక్కాలనేకాదు
చేయాలనీ అనుకుంటాను.

అప్పురో లోకాన్నంతా కరిగించి
పోతబోసి బొమ్మగాచేసి
ఘాసాపితంచేసి
పుటం పెట్టాలనీ బుద్ధిపుట్టొచ్చు,
ఆడబాతినే స్వరూపనాశనంచేసి
అంతా మగవారే అయితే ...

... ..

దానినిపోయే బిచ్చగతైనుచూచి
పారిపోయే దయను చిక్కబట్టుకొని
దమ్మిడికోసం జేబులు తడవొచ్చు
తమ సర్వస్వమైన తమ శక్తినిచ్చి

తగినకూలి యిచ్చుకే తన్నుదానికిపోవచ్చు
 ప్రజాభిప్రాయం త్రొక్కిపట్టి
 నిజాన్ని నీచంచేసి
 ఖజానాలు నింపుకొనే

నీతులు చెప్పవచ్చు

దరిద్రం, నిరుద్యోగం, పరాజ్ఞా పీడన
 పరారీకావడం మంచిదే ననిపించినా
 ధర్మకర్తృత్వంకోసం
 తంటాలుపడితే, తప్పేనునిపిస్తుంది.

... ..

కళయా గిళయా

సాందర్యం బాంధవ్యం
 కరుడుగట్టిన మాధుర్యం
 అన్నీ పెట్టెలోపెట్టుకొని

బీగం వేయాలనుకుంటాను.

నాకే అన్నీ కావాలి;
 నాకే అన్నీ ఉండాలి;
 నాకే నాకే, అంతేకాదు,
 ఇంకొక్కరికి ఉండకూడదుకూడా.

అయినా

నేను దయానిధిసనీ
 ధర్మవరుణ్ణనీ అనిపించుకోవాలి

బ్రహ్మచర్యం లేకపోతే

దాన మెవ్వరికి?

చేదా సాదా ఉండాలిను.

కాలు కాలే, చేయి చేయే, తల తలె

కానీ నేనుమట్టుకెప్పుడూ

తలగానే ఉండాలి తప్పదు.

తత్త్వశాస్త్రాల కేముంది ?

నా తత్త్వం మీ నెత్తిపై రుద్దుతాను.

అదేముందిలెండి, నేను ధనస్వామిని

ఆహార - కాదుబాబూ

ఆ ధనమంతా మీదే

ఏదో లెక్కలు చూస్తూంటాను నేను

అక్షరాలు రానివారి కప్పగిస్తే ఎలా ?

పెట్టినందుకు పుట్టిందేసాక్షి !

కర్మండ్లీ కర్మ -

మరికాస్త సవరణ

నా సంగతిలో కర్మంటే నమ్మకంలేదు,

కర్మంటే నా సంగతిలో నమ్మకం లేనేలేదు.

మీరంతాలేచి కేక వేసుకుంటూ

బజార్లలో ఊరేగితే

మన కర్మనుకొని ఊరుకోను.

పోలీసులకు చెబుతాను,

అధికార్లకు లంచాలిస్తాను,

లాతీచార్జీ చేయిస్తాను,
పొడిపిస్తాను, కాల్చిస్తాను,
డొక్క చీల్చేస్తాను.

అలరిని రానిస్తానూ?
పోనీ అడుక్కుంటే యేదో యివ్వనుటండీ?

మరి చక్రం తిరిగింది

నిజమే ప్రభుత్వ మండరిస్తే,
ఓట్లందరినీ,
వ్యాపారంలో స్వేచ్ఛ ఉండాలి.

అంత చాలదూ మీ పీక నులమడ నికి
నేను భూస్వామిని ధనస్వామిని
ఇంజీరియలిస్టును ఫాసిస్టును
అప్పుడప్పుడూ సోషలిస్టును కూడా
ఇంకా యేమైనా అవుతాను
వీమైనా చెబుతాను
అంతూనా వ్యాపారం
నా చేతుంటేసరి,

నా తలంతా చదువుతూ పోతున్నాను
ఈ విపరీతాలన్నీ మీరు రికార్డు చేయకండి
లోపలి చూపు మంచిదికాదు,
నా బాహ్యస్వరూపం కావాలా

అంతర్జాతీయ అనాథ రక్షకసంఘ
వార్షికోత్సవానికి రండి
అధ్యక్షోపన్యాసం మనదే.

ప్రతికల్లో వేయండి
పంచిపెట్టండి
చెక్కుకావలిస్తే
పంపిస్తాను,
సమన్వయం.

—

(మానవ మేధకు "వ్యక్తవ్యక్తమై" దొంగరిగుళ్ళతో నిండిన మానవ హృదయంలోని లోతులు చిత్రించ సమకట్టాడీ యువకవి. మానవ హృదయంలో "పాశవం, రాక్షసం, వికటాట్టహాసా" లే కాక "ఆనంతత్వం, అమేయత్వం, అవ్యయత్వా"లు పల్లవించడంకూడా దర్శించి చిత్రించాడు. మానవుడు తన ప్వాస్తాన్ని కప్పిపుచ్చుకోవడానికి వన్నే దానాలు, కర్మవాదం, రాజకీయ "ఇజం"లు, దొంగవేషాలు తరిచి చూపాడు. ఈ గీతికలో రకరకాల పోకడలు, పదంపదంకో వ్యంగ్యం, కవికి మనస్తత్వశాస్త్రంలో, రాజకీయ శాస్త్రంలో గల పరిజ్ఞానం సువ్యక్తమవుతాయి. అధునిక గీతికాసాహిత్యంలో యీ గీతిక వెలలేని మణి. పాఠకుల తెన్నో ఆలోచనలను రేకెత్తిస్తుందీ గీతిక.

— సంపాదకులు.)

జ్వాలా తోరణం

అంగీరస

స్రగియం యది జీవితావహః

హృదయే కిందిరాదాన హంతి మాం

విషమవ్యవృత్తం క్వచిద్భవే

దమృతంవా విష మ్మృతేచ్ఛయా.

శివీంద్రునికి ఈ పాతం ముందుకు సాగడంలేదు.

“విషమవ్యవృత్తం క్వచిద్భవే దమృతంవా విషమృతేచ్ఛయా” అనే శ్లోక పాదాలమాత్రం అడవిలో అర్చనానం ప్రతిభవించేట్లుగా సుమారు తిరుగు తోంది అతడి చెవిలో. అతడి నోటివెంటవచ్చే ఏ శబ్దమయినా ఈ శ్లోకంగానే వినవడుతోంది.

ముందరవుందే గ్రంథం ఎక్కడికో కరుణతూపున్నట్లుగా కనబడుతోంది. అతడు చేతులలోకిపెట్టి దాన్ని జట్టుకున్నాడు. ముందు శ్లోకం కొనసం కళ్ళు తడుముకున్నాయి. కాని అక్షరాలలో కదలింపుట్టి ఒకదానివెంట ఒకటి వరు గిడసాగాయి.

వక్త్రులన్నీ చెరిగి మిషముల రాశిలాగ ఒకచోటికి కుప్పగా చేరాయి. ఆ కుప్పలోంచి అయిదు, అరేసి అక్షరాలు ఇవకలకొచ్చి ఒకదాని నానుకొని ఇంకొకటి సక్షత్రాకరంగా విడుస్తున్నాయి. ఆ సక్షత్రాకరకూ మళ్ళీ కదలి ఒకదాన్నింకొకటి వెన్నంటి ప్రవాహం కట్టాయి.

అది పీలోత్పలదామం. కాదు, అకారం మారింది. పాలవెల్లికి వక్త్రమందే కాలమేమం! ఉహూ, నల్లత్రాచుపాము.

శివీంద్రుడు పాములునలాంటి ఒక పిట్టార్పుబిడిచాడు. కాలమేమం మిన్న ఇంద్రద్యుమ్న రాశిలాగ కాంతి తప్పాడు. అతడి కళ్ళలోంచి చీకటి చిత్రాలు పీలోత్పలదామాల ప్రవృత్తిచాయి.

2

ఈ చదువు తనకు రుచించడంలేదు. ఎందుకు? సహాధ్యాయులతో చదువులో, ఆటల్లో, అక్షరమర్పితా కథనం, ప్రతిమాలి, సంపాత్యం మొదలైన సాహిత్యగోష్ఠిల్లో పందాలువేసి ఆడుతూ, పాడుతూ ఎందుకు చదవకూడదు?

మూలదేవుడూ తనూ ఒకరిని మించాలని ఇంకొకరు పట్టుదలతో పందాలు నెగ్గడం చూసి రాజశేఖరోపాధ్యాయులవారు సంతోషించేవారు. పెంకిపిల్ల కొముదికూడా వారితో పందెం వేయడానికి అర్థంతాకపోయినా కొముదిని అంతా కంఠస్థం చేస్తానంది.

నాయనగారు మళ్ళీ పాఠశాలకు పంపించకూడదూ? ఈ అధ్యయనం తన తల తినేస్తోంది. అధ్యయనం లేందే సాహిత్యం నిర్దేశమట! పోనీ అధ్యయనం నాయనగారిదగ్గరే నేర్చుకోవచ్చును.

రాజశేఖరభట్టారకులు జైనులు. వారికి వేదంరాదు. వారికే వేదంవస్తే ఎంత బాగుండేది! తనూ మూలదేవుడూ ఒకవోలే చదువుకొనేవారు. అధ్యయనం నాయనగారు ఎలాగా చెపుతున్నారు. ఈ సాహిత్యానికేనా అక్కడికి పంపడం ఎందుకుమానేశారు? అదికూడా నాయనగారే చెప్పాలా? ఏమో! అడుగుతే నాయనగారివి? అమ్మో! బద్దు.

ఉద్రదేవభట్టారకుల రూపం శిఖిదత్తుల మనోవీధిలో గోచరించగానే ఆతడి భావాలు చండవాయువుకి అర్కతూలంలా ఎగిరిపోయాయి.

3

మూలదేవుడు హేమచంద్రసూరి త్రిషష్ఠశ్లోకపురుష చరిత్రనంతా కష్టపడి పరిశ్రమగా రాశాడు. అంతా ముద్దులు మూటకడుతోవుంది. జీవప్రభసూరి గ్రంథాలన్నిటికీ పరిశ్రమగా ప్రతులు తీశాడు.

అట్లుచేసినచో ఆ హాసకర వక్తాదు (కాగితము) ఎంతబాగుంటాయో వాటిని కావలసినంత పెద్దబ్బులో ప్రసరింపజేయును. రాహులపై గంటార్చి గిరగిర తిప్పేటట్లే అపరంపై వియ్యాలకతో ముద్దాచ్చే అక్షరాలు రాయ వచ్చును.

నాయనగారు వచ్చునోరుంటుంది. రూపకారపరాలు రాకదానికేనా పనికిరావు. మన వాఙ్మయంతఃరా హ్యుత్పత్తికమై వుంటుంది. తప్పనిసరి అయితే రాళ్ళ పరంపరమీద వుండివచ్చును భావపరలో? అవి గొడులకేకాని మనకు పనికిరావదు. వాటిపైనగల గ్రంథార్చి దాక్షిణ్యముల వర్ణింపకూడదు.

చిత్రాలా: చిత్రాలపేరుచెప్పితే నాయనగారు కాలక్షత్రమైపోతారు. మూం చేపును గ్రహిణిని గ్రంథాదుచూసి రాజశేఖరోపాధ్యాయులవారి నయనాల్లో తోపున్నది వెల్లివిరియి. ప్రసిద్ధి శలాక పురుషచరిత్రకొని కొన్ని చిత్రాలు తను గీసినవేగా. అందులో ఆరీక్షకుల చిత్రాన్నిచూసి రాజశేఖరోపాధ్యాయుల వారు నిశ్చేష్టులయ్యాదు ఒక్క కలామాత్రం.

అయితేనేం? ఆ గ్రంథం మూలచేపుకిది. అటువంటి గ్రంథం తన గృహపరిసరాంతే రాకూడదు.

కొముది విచ్చివెళ్లి. తన పర్తికానమున్నకం మూలచేపును పునయోగిస్తే ఊరుకోదు. రానుకూడా జైనుడే అయితే ఎంతబాగుండేది. జైనులు బ్రాహ్మ యులంత గొప్పవారా?

ఇంతకీ చిత్రాలగీస్తే తప్పేమిటి? నాయనగారిని ఆడుగుతే? అమ్మో! వద్దు!!

తండ్రిని తలుచుకోగానే శివదత్తని భావాలన్నీ కాలి బూడిద బిపోయాయి.

ప్రాంగణ వికర్షితమీద కూర్చుని శ్రీతాళపరాలకి ఈనెల తీస్తున్నాడు శివ దత్తుడు. ఎడమపాయలను వేడుగానూ కుడిపాయలను వేడుగానూ తీసిపెట్టి

నాడు. ఎడమపాయలను రెండువేపులా కత్తిరించి రెండేసి పితస్తులపొడవుకల సమాన ఖండాల్ని ఏరిపెట్టాడు.

శిఖిదత్తుని తండ్రి దుద్రదేవ భట్టారకులు ఉత్తంరామచరిత్ర మేలు శ్రతి రాయమని నియమించారు శిఖిదత్తునికి.

శిఖిదత్తుని ఆద్యయన విముఖత్వము, సాహిత్య సుముఖత్వము ఆయన కనిపెట్టకపోలేదు. శిఖిదత్తుడు ముత్యాలకోవలాగ రాయగలడు. శ్రీతాళపత్రం మీద పందెమువేసి 36 పంక్తులతో పెద్ద గ్రంథము రాయగలడు.

అయితే కొడుకు చిత్రకళాభిరతికూడా తెలుసును దుద్రదేవ భట్టారకులకు. కొడుకును ఆ మార్గంనుంచి తప్పించడానికి ప్రయత్నంచేస్తున్నాడు.

రాజశేఖరోపాధ్యాయులవద్ద చదువు మానిపించడానికి కారణం ఇదే. లేకపోతే సాహిత్యంఅంతా రాజశేఖరోపాధ్యాయులవద్దా. నిరుక్తం పూర్వ మీమాంసా తనూ చెప్పి శిఖిదత్తుని సర్వకావ్యపారగుణ్ణి చేర్చామనుకున్నాడు. కాని శిఖిదత్తుడు క్రమంగా బౌద్ధుడవడం ప్రారంభించాడు.

మండల విద్యత్పరిషత్తులో ఆగ్రగణ్యుడైన తన కొడుకు చిత్రకారుడని తెలిస్తే శ్రోత్రియలోకంలో తన కెంత ఆవమానం? ఇవాళ చిత్రకారుడయ్యాడు. రేపు నాట్యంకూడా నేర్చుకుంటాడు. వర్తికలా వర్ణాలా చేసుకుంటూనే వృక్ష యుర్వేదం, ధాతునాదం నేర్చుకుంటాడు. నేర్చుకునేదేమిటి? అది చిత్రకలతో పాటే అబ్బుతుంది.

కళోన్మాదం ముదరకూడదు. ముదిరిందంటే ఇంక దానికి చికిత్సలేదు. కొడుకుతో చిత్రాలు రాయకూడదని చెప్పకూడదు. లేత హృదయాలకి దర్శన సూక్ష్మత తెలియవు. పైగా వద్దన్న పనివేపుకే మొగ్గుతుంది యువకునిబుద్ధి. అందుకని వ్యాసంగంమార్చి దృక్పథం మార్చాలి. శిఖిదత్తునికి కావ్యప్రతులు రాయడానికిని నియమించడంలో వుద్దేశం ఇదే.

✕

వన, వనములమీద పీఠాల్లో ఉంచబడ్డైన శ్రీ రామశాస్త్రి చుట్టూ చుట్టూ
యగ చుట్టూ ఉంచబడ్డారు. చిన్నప్పుడు తామరబాగాలు చుట్టూనే వారు ఇలాగే.
ఇప్పుడు శ్రీ రామశాస్త్రి అలాగే చుట్టూ. ఉంచబడ్డారు రెండు కుడివైపున
నన్నగారి ఆ బాగాలు మరలయ్యాయి అంటున్నారు. బాగా స్వర్ణకేసరీరం
మరిమరి ముడిమిడి. చివర వర్ణం మరలయ్యాయి కోల ముర్రా లలాగ
ఉన్నాయి.

దేవదానంకోటి వెన్నాడు ఇభివస్తాను. జేవకులో వర్తికలు చ్చిరించిన దేవునిగూటికి ఎదురుగా నిలిచాను. చేదలో తా నొన నూరా ముకొంది

మణిలే పరమోర్నితాయ నమః

உதவிக்காண்க

ముద్రాక్షర ముద్రోజయో రనుపమాం

సక్షతమాలాం గణే

కేయూరాణిభద్రేశు రత్న వలయశ్రేణి

కరేషన్ క్రమాత్

తాటంకే తవకర్తయోర్నివదె

శీర్షేచ చూడామణిం

సరిగమ పదనిస లాం లాం....మూతంగీం.

“నేను విన్నూ చిత్రించగలుగుతే ఈ భరణాంకంపై ఎక్కువగా ఆలంకరించగలను కానీ ఇప్పుడీ రాటంకంమాత్రం గ్రహించు.”

శిథిలమైపోయింది. ఈ అవకాశం అప్రయత్నంగా ఎక్కడోపట్టి పక్కన ఉన్న మధ్యమాయాపాళి పొందకుండానే స్వల్పమే వెలిగి మారింది.

గూటిమీద వర్షాల్లో సంచరించు కలిగింది. రా నల్లిన చాటుంకంతో ఒక చెవి కనపడింది.

ఒక్కటిమైనా? ఎంత మందమనీ! ఆని గొణుగుచున్నాడు.

మరియు తాముచి జ్ఞాపకమువచ్చింది. పిచ్చిపిచ్చి! చాటంతాల్లదం అదే నేర్పించి ఉనది.

గూటిపైన అన్నదంగా ఒక ముఖం. ఒక చెవినున్న చాటంతం చెప్ప గానూ. ఒక చెవిని శీతలంగా తన మనస్సును చాకుతోంది.

“రక్షోత్పలాం రక్షరలప్రభాభ్యాం
 చ్ఛతోర్వరేభా కులిశాంకిరాభ్యాం
 ఆశేష బృందారక వండిరాభ్యాం
 సమో భవానీ పరిపంజరాభ్యాం”

శివదత్తన హృదయం చూడడంలే లేలివై ఎక్కడికో వెగిరిపోతోంది. శ్వాసలు చీల్చాలయ్యాయి. అతడికి తెలియని దొర్లొం — ఒక మమర దొర్లొం అతనిలో ప్రవేశించింది.

౬

శ్రీరాజప్రాలంకి ఈవైపున అవైపున రెండు వైవారాలమట్టి వాటిలో గంటంతో చిత్రితా కూర్చున్నాడు శివదత్తకు. రెండు వైవారాలమధ్య రాత. రాముని చిత్రకాలలోని చిత్రాలన్నీ శ్రీరాజప్రాలంకి ఈవైపున అవైపున చేరు కున్నాయి.

ఈ దొమ్మలు గీసేది, రాత రాసేది శివదత్తనిలోని సగంప్రజ్ఞయే. మిగతా సగం ఎక్కడో అడివి గుండ్రంలా విహరిస్తోంది.

రుద్రదేవ భట్టారకులకు తార్కాలికంగా అలికంమీద అక్షి మొలిచింది. అతని హృదయసముద్రంలో. మధనప్రారంభమై. హోలాహలాలాగ క్రోధముడిత మైంది. రుద్రునిలాగే రుద్రదేవ భట్టారకుం క్రోధంకూడా కంఠంలోనే చిక్కు కుంది. కంఠంలో సుమలు తిరుగుతూవున్న మహారుద్రంతో మిళితం అయిపో యింది ఈ క్రోధం.

శిధిరత్తునికి అతనినాత ఎంతవరకు పూర్తి అయిందో చూపించడానికి ఆజ్ఞ అయింది.

దుద్రదేవ భట్టారకుల చుట్టి చాళుక్యరాజునుండి కడలలేదు. అతని చుట్టి భూమివ్యధాగమందున్న ఆజ్ఞాచక్రాన్ని చేపించుకుని ఎవటనున్న శిధిరత్తుని కూలాలతో పోతున్నాడని. వాళ్ళుల్లోరో వెంటనే గాయల్ని నిమిరుతోంది.

“గ్రంథాలయాలను పూసించడం వైదిక సంప్రదాయం కాదు. విజ్ఞానం ఎంత తక్కువవ్వడాన్ని ఆకామిస్తే అంత పుస్తకం. చిత్రాలవల్ల అనవసరంగా వ్రాసేటట్లుగా వ్రాసాయి. చుట్టూకీటకాలకుకూడా తొంగిపోయే ఈ విద్యావిధానం విద్య అనే శబ్దానికి అపార్థం కల్పిస్తోంది. మహాత్ములు సూత్రాల్నే ఎందుకు రచించేవారో తెలియదా : ”

మేరుగిరిగహ్వరాలలో గడ్డకట్టిన శబ్దం ప్రచండ వారాహానికి కరిగి సుడులు తిడుగుతూ వెలికి ప్రవహించినట్లు. దుద్రదేవ భట్టారకుల విశద చక్ర చంక్రమణమోష వెల్లువలై పారింది.

శిధిరత్తుడు ఆసిమిపుడై తల ఊపాడు. ఒక్కసారి లంజాతరంగం అతని అపారమంతకమూ ముంచెత్తి చైతన్యాన్ని హరించింది. అతనిలో ఇప్పుడు లంజాతన్నాత్రేలేదు.

అసలు ఈ చిత్రాలు రామ ఎందుకుగీతాను? రామ విజంగా బ్రాహ్మణుడేనా? గోత్రద్వయ వక్షత్రాలనుండి తొంగిచూసి ఏమనుకుంటాడు? కళాకారులు అపాంక్ష్యేయలు, గ్రామబాహ్యులు. అయితే నాయనగారు వండితగోష్ఠిలో కళాచర్య చేస్తారే : “అగ్రవిందు పరికల్పితావనాం” అని కామకళనుగురించి ప్రహరణకు ప్రహరలే వ్యాఖ్యానం చేస్తుంటారే :

బృహదారణ్యకోపనిషత్తులో కళాచర్య వుందట. శ్రీమద కళాస్వరూపిణులు. వేదాధికారం అందుకే లేదు. చిక్కళ—వేదమూత.

శిధిరత్తుని ఆదోచనలు ఒకదానికొకటి పొందకుండా వెంటవెంటనే వస్తున్నాయి. ఉద్ధాధిక్యంవల్ల ద్రవ్యంలోని స్థంభులనాశక్తి చెదిరి ఏ అణువు కా అణువు

చిహ్నియినట్లు అతనిలోని తపనకీర్తనమై భావప్రవాహాన్ని భావానుభోతంగా మార్చింది.

:::

:::

:::

చిత్రించిన వ్రతాల్ని వేరేపెట్టి శుద్ధప్రతిని వ్రతానికి 40 పంక్తులచొప్పున రాయసాగుతు శిభిదత్తుడు.

దుద్రుని నెత్తిమీది జాబిల్లి కరిగి పీతై జాలువారింది. దుద్రదేవభట్టారకుం నయనాదు వెన్నెలలు కురిశాయి.

2

మూలదేవుని కలసికొని చాలాకాలమైంది శిభిదత్తునికి. అల్లంకదూరాన్నే చూసి పడుగుపడుగునవచ్చి మిత్రుణ్ణి గుచ్చి కొగలించుకొన్నాడు మూలదేవుడు.

రాజశేఖరోపాధ్యాయులు కుశలప్రశ్నలు వేశారు.

సహపాఠులు శిభిదత్తు శిరస్సుచుట్టు తేజోవరీధి వున్నట్లు భ్రమించారు.

కొముది పిచ్చిపిల్లకాదు ఇప్పుడు. శరత్కృష్ణ ముదిలా సోమరిగ లేత యౌవనాన్ని ప్రతి అంగంనుంచి వాలకపోస్తోంది. పిచ్చిపిల్ల — కొంటితనపు చాయలు కళ్ళలోమాత్రమే మిగిలాయి. శిభిదత్తుని చూడగానే కళ్ళల్లోంచి చిలిపి అల్లరిజారి నిలువెల్ల నిండింది కొముదికి.

మూలదేవుడు తను చదివిన కొత్తగ్రంథాల్ని. తను గీసిన కొత్తచిత్రాల్ని చూపినాడు మిత్రునికి.

శిభిదత్తు అదేది చూడలేదు. అతడి దృష్టులు శూన్యాకాశ అగాధాలలో దేన్నో వెతుకుతున్నాయి. మూలదేవుడుకూడా శూన్యంలో ములిగాడు. అసలు శిభిదత్తుని స్వర్ణసోకిన ప్రతి అణువు శూన్యమే ఆ సమయంలో.

దూరాన రెండుమబ్బు లెక్కడకో ప్రయాణంకట్టాయి.

“జాతం వంశే భువనవిదితే పుష్కలావర్తకానాం

జానామిత్యాం ప్రకృతి పురుషం కామరూపం మమోనః”

ఆ దెవరనించి ఈ స్తోత్రం వివరించి మీదినుండిగా వివరించింది. ఇవివర్తకు పెనక్కి తరిగాదు కాదువి కిరికిరి నచ్చింది.

“నభోమాన మానన్నమయింది” అన్నది కాదుది.

అందుకనే ఇటువచ్చాను. నాయనగాదు గ్రాహంతరమేగినారు. నాదగు నెరియ నాకు అదిచిరువు అన్నాడు ఇచ్చివచ్చాడు.

కాదుదిలో గాంధీర్థం అలముకొంది. మూలదేవునితో ఆనందం రాజీకిన లాడింది. ఆ లోకంరా ఇచ్చివచ్చింది కిచ్చిముందర మేహాలే పారాదాయి.

వికస్తి వెడలుపూ ఆ రత్తం హాదపూగల మాపకార పర్రాన్ని అయర్తవరచి వుంచాడు ఇచ్చివచ్చాడు.

వర్తి కానమద్గకమూ వర్తపుటికా ఇచ్చిలేచింది మొదలయినవివర్తింది కాదుది. ఇద్దరూ ఇచ్చివచ్చింది అగమనలొనం విరీక్షిస్తున్నారు.

మే ఘ దూ త కావ్యాన్ని చిత్రించడానికి మిత్రులిద్దరూ పూనుకున్నారు. అంతకు తొలిరోజుననే కాచిన లాకెరనమూ, పత్రలేపమూ తమలోని జిగివల్ల మిత్రాగమన విలంబనాన్ని సహించరానిదిగా చేస్తున్నాయి మూలదేవునికి.

కాదుది తనే యజ్ఞదైవోయనట్లు ఇచ్చివచ్చిందికొనం ఒక అభ్రకలాన్ని వంపదానికి ఆలోచిస్తోంది.

....

....

....

కాదుది కుక్తిసుధని ముద్గగుడజలాల్లో కలిపి పత్రంపైన ఐరికవర్తికతో పూసింది.

ఇచ్చివచ్చింది పత్రికవర్తిక లాకెరనంలో ముంచి స్నిగ్ధతడుచ్చాయాసీనుడైన యజ్ఞజ్ఞ చిత్రించాడు.

యజ్ఞని కొంతలు తప్పాయని మూలదేవునన్నాడు.

యజ్ఞుడు దేవమోని కాబట్టి హంసకజాతికి చెందినవాడు. న్నాయకః చిరుడుత్తర శరాంగుక ప్రమాదం గలిగినవాడుగా వుండాలి. కాని, ప్రళయశ్లోకమే మరచిసుట్టున్నా రన్నుగారు. శాపంవల్ల యజ్ఞునికి మహిమా ఉద్భావంవల్ల అన్న గారికి మరి సశించాయి. యజ్ఞుని వజ్రవల్మంగుల పూరుషునిగా పెండుకు రచించారో ఇప్పుటిరైనా ఆర్తంఅయిందా? అని తొముచి మూలదేవుని ఛీకొంది. ఛివచుని మునిస్సందా తూలికాగ్రంథో కేంద్రీకృతమైపుంది.

తరుచిత్రణంచగ్గర మళ్ళీ వాచన వచ్చింది. స్నిగ్ధచ్చాయల నిచ్చేది వట వృక్షం అని మూలదేవుడు. కాదు ఇంకేదెనా అయివుంటుందని కొముది కొంత సేపు వాదించారు. ఈ లోపున శిఖిరత్తుడు భ్రతాకారపత్రాల గలిగిన ఒక మహా వృక్షాన్ని చిత్రించారు.

“వటవృక్షం అశ్రమతరువుగా శోభించును. సాత్త్విక మూలైన అశ్రమ వాసులు వృక్షచ్ఛేదానికి వప్పుకోరు. వటవృక్షం క్రమంగా జడలు విరియబోను కొని రాకానిలా కుటీరాల్ని పుక్కిట పెట్టుకొంటుంది. అందుకని వటంకం తె మవృణచ్చాయలనిచ్చేది సప్తపద్మి” అని శిఖిరత్తుడు వ్యాఖ్యానించాడు.

గీసిన రేఖలపైన గారుత్మతవర్ణం పూసింది ప్లజెంతుర తూలికతో కొముది.

జనద భస్మంలో దరదంకలిపి అశ్వద్ధాంకుర తూలికతో యజ్ఞుని శరీరానికి పూశాడు శిఖిరత్తుడు. ఈ యజ్ఞునికి రక్తవననంలేదు తెల్లని వలువనేకట్టాడు. అంచుమాత్రం ఎర్రనిది. కండ్ల రెప్పలమీది స్నిగ్ధత పోగొట్టి మూతపడడానికి అవకాశాన్ని సూచించే సన్నని రే ఖ ల్ని గీశాడు అనిమిషతవ్వం కోల్పోయిన యజ్ఞునికి.

గోదాగర్భ నైకతాన్ని స్వర్ణచూర్ణంతో కలిపి మైత్రాంత ఖల్వంలో నూరాడు మూలదేవుడు. దాన్ని వజ్రలేపంతో మేళవించి వరాహరోమాని కంటించింది కొముది. శిఖిరత్తు నెమళ్ళకీ, ఆకాశానికీ, ఆభరణాలకీ స్వర్ణరంజనం చేశాడు.

౧

శిఖిరత్తుకు చివ్రాణ గీయడం. కాముది వరాహచంతంలో మెరుగు చిత్తడం, మూలదేవుడు చివ్రానికి కుడి ఎడమవైపుల స్లోకాలు రాయడంతో గ్రంథం పూర్తి అయింది.

భూమ్మీది బుద్ధవలించాయి. గోదాదేవి పద్మినీజాతి భామలాగ పల్లవడింది. శరల్లక్ష్మి ఆశ్లేష కృష్ణపక్షంలో తమోధిసారిక అయింది.

రాను చిత్రించిన కావ్యాన్ని చూసి రానే మురిసిపోయాడు శిఖిరత్తుడు.

మూలదేవుడు చోపలనే శిష్యుల మంగీకరించాడు.

కాముది వర్ణించరాని వింతభావాల బరువుతో చూపుకో, నడకలో, ఆటలో, మాటలో అన్నిటోనూ మందగించింది.

రాజశేఖరోపాధ్యాయుల అలికంమీద సంతోషాచ్చాదితమైన అంతరాంతర విషాదరేఖ ఒకటి గోచరించేది ఆ చిత్రాల్ని చూసినప్పుడు.

చాతుర్మాస్య పరిషత్తు మావేళానికి వెళ్ళిన దుద్రదేవభట్టారకులు తిరిగి వచ్చారు. శిఖిరత్తునికి పూర్వ కార్యక్రమం ప్రారంభం అయింది.

దుద్రదేవ భట్టారకుల భ్రువులమధ్య ఆలోచనాదిక్యంవల్ల సన్నని వక్ర లేర్పడ్డాయి.

తండ్రి గ్రామంలో లేనప్పుడు తాను చేసినవని, అలాడు ఉత్తరరామచరిత్ర రాసేటప్పుడు తా ననుకొన్న మాటలు శిఖిరత్తుని హృదయంలో ఒకటికొకటి బరుసుకున్నాయి. ఈ భావసంక్షోభం శిఖిరత్తునిలో నానాటికీ ప్రసృతం కాపాడింది.

శిఖిరత్తునిలో మార్పు గమనించిన దుద్రదేవభట్టారకుల భూమధ్యగతోర్వ రేఖలు ఇంకా ప్రగాఢం కాపాడినాయి.

మర్నాకు కార్తిక పౌర్ణమి. రుద్రదేవభట్టారకుల ప్రామవ్యం శారదా ప్రలాగా దిర్ఘలంగా సాగింది.

శివప్రసి హృదయంలో కలిగే సంక్షోభ తరంగాలు విద్యుద్దీగం వహించాయి. అక్షిబాహుగము లైనాయి. నాశికాపుటాలు కుంచించుకుపోయాయి. అధరం కొంచెం చెనక్కి విరిగింది.

మేమదూత కావ్యాన్ని చిత్రించినట్లు విన్నాను—అదెక్కడ వుంది? అని రుద్రదేవభట్టారకులు హృద్గత విదాగ్నిని వాత్సల్యజ్యోత్స్నతో కప్పి శివదత్తు వైపు చూశారు.

శివదత్తుడు గ్రంథాన్ని తీసుకొనిరావడానికి రాజశేఖరోపాధ్యాయుల అంతికానికి బయలుదేరాడు. పుస్తకం తీసుకొనిపోవడానికి వచ్చిన మిత్రుణ్ణిచూసి మూలదేవుడు ఆశ్చర్యపడ్డాడు. అతడి వైఖరినిచూసి కొముది కంపించిపోయింది.

“అహో! ఈ చిత్రాలు శివదత్తువేనా? ఈ కళావ్రవాహం తన వంశ ప్రతిష్ఠను కూకటివేళ్ళతో కుద్దలిస్తుంది. ఇక ఊరుకుంటే వీని కీర్తి వింధ్య దాటి హిమాలయాలు మట్టి త్రివిష్టవశ్యంగాల్ని అందుకుంటుంది. భగవానుడగు రుద్రుడే తన వంశాన్ని ఈ ఆపదనుండి కాపాడాలి అనుకున్నారు. తనకు తెలియకుండానే రెండు మూడవపురులు చేశారు గ్రంథాన్ని రుద్రదేవభట్టారకులు.

రుంజలు, తప్పెట్లు, శంఖాలు, కొమ్ముబారలు సంధ్యానటుని నాట్యానికి ఆతోద్యాలైనాయి.

దేవాలయంముందు స్తంభాలకి గడ్డి అరటిచూడుతో కట్టిన తోంజంచుట్టూ దూరంగా ప్రజలు గుమిగూడారు.

చుద్రదేవ పురస్కారమున బ్రాహ్మణులు మహా కులమున కిచ్చెను. అంత
గనంచేస్తూ దేవరప్రాంగణం చేరారు. ఇవివర్తమా మూలదేవునా తదితర సహ
పాటలూ తోరణప్రాంగణంలోనే మాట్లాడుచున్నారు. తైత్తిరీయముల తదితర
గ్రామస్తుల తాముల బాటలు తీర్చారు. కాముని ఇంక బలికలతో ఇవత్తాదులను
దగ్గరగానేపుంది. కాశ్మీరకాలవ కప్పుకొని బద్దదృష్టిలో ఇవత్తాజ్ఞే చూపిస్తోంది.

చుద్రదేవభట్టారకులు అబద్ధుని ప్రార్థించి ఇవివర్తని చిత్ర మేమనానని
తోరణానికి కట్టారు. ఇవివర్త మూలదేవులను ఈ చిర్రు అర్థంకాలేదు.

కరుణాద్రయ ప్రచేతనే మీరుమాయకవునే—

తోరణానికి చిట్టు అంటిపెట్టింది. వైదికవాక్కు శంకరములతో పిచ్చమై
నర్తకరూపాన్ని అడిగమించి మిన్నంటింది. మాహేశ్వరులు చుద్రుని వారికినెత్తి
మహాకోలాహలంతో తోరణం దూరారు. అర్జునజయ వారిని వెన్నంటారు.

జహ్నవాదుడు పకపక నవ్వుచూ నలుమూలల నలుముకొన్నాడు. ఇవి
దత్తునికి శరీరంమీద స్పృశింపింది. కపివీరులు చూమధ్యగతాలై అజ్ఞానక్రం
బకటిగా కలిసిపోయాయి. నాకెప్పుడూ సంకుచితాలై వాయుమార్గాన్ని
పూర్తిగా నిరోధించాయి ఒక్క పడుగునపోయి ఎగిరి గ్రంథ మందుకోబోయాయి,
అందలేదు. కాముని వీచెత్తినట్లు అంతవరకూ చూస్తూవున్నది. వెనకనంచి
వచ్చి ఇవిదత్తునిపైన చెయ్యివేసింది. కాముని హస్తస్పర్శ ఇవిదత్తులో ఓజ
రూపంగావున్న శక్తుల్ని వికసింపజేసింది. అతని సహస్రారంలో కలామాక్ర
మైన జ్యోత్సాన్నిరేఖ ఒకటి పొడమిట్లుతోచి అతనికి లాఘవాన్ని ప్రసాదించింది.
ఇవిదత్తు దింకోమారు ఎగిరాడు తాడు కొరికింది.

వైశ్వానరుడు తననే ఉపాసించే ఇవివర్తని సహస్ర బాహువులతో అరిం
గనం చేసుకున్నాడు. సహస్ర నేత్రాలతో తనివితీరా చూశాడు. సహస్ర
శీర్షాయావంచి మూర్త మాఘాజించాడు. కామునికి అగ్నిదేవుని విరాడ్రూపంకన్న
ఇంకేమీ కనపడలేదు. ఆ మహాకోలాహలంలో కామునికాని, ఇవిదత్తుకాని
చూసినవా రెవరూలేదు.

శివదత్తుడు దత్తుని నేరమీచ వస్తాడు. అతని జట్టలనున్న పిల్లమంటలు
శివదత్తుకోమని చేరులుచాచే పిల్లల్లా తోరడంపైపుకి చేరులుచాస్తున్నాయి.

కాముడికి మరపోయింది. తన వల్లెవాటు శాలవను దివదత్తుమీచ కప్పింది.
చాను అర్థదిగంబరి అయిన సంగతిచూచా ఆమెకు తెలియదు. స్నేహితురం
ద్రంతా చుట్టుచుట్టారు. శివదత్తుని పార్శ్వనాదాలయ ప్రాంగణానికి చేర్చారు.

మూలదేవుని ముఖంపై పీచ్చు జల్లుతూన్న రాజశేఖరోపాధ్యాయులు వీరిని
చూచి మూలదేవుని సహపాఠుల కప్పగించి తనూ వాంఛనాదాలయం చేరాడు.
శివదత్తునికి స్మృతిలేదు. కాముడికి మరలేదు.

రాజశేఖరోపాధ్యాయులు దేవళముపెనుకకు వెళ్ళి వెన్నెట్లో పెతికి నవనీత
పర్తి తెచ్చారు అది నలిపి రసం శివదత్తుని శరీరానికి పూశారు.

మూలదేవుని భుజంపై నెత్తుకొని దుద్రదేవభట్టారకులు అక్కడికి చేరారు.
వారివెంట రాజశేఖరోపాధ్యాయుల శిష్యగణం, ఆ వెనుక బ్రాహ్మణులు, కాగ
దాలు, మాహేశ్వరులు, వ్రజలు అంతా పార్శ్వ నాథ దేవాలయ ప్రాంగణం
చేరారు.

రాజశేఖరోపాధ్యాయులు అతందీప్తతరసం కొబ్బరిచిప్పలో పిండుచు
న్నారు. దుద్రదేవభట్టారకులు అలాగే మూలదేవుణ్ణి ఎత్తుకొని నిలబడివున్నారు.
వ్రజలు భిత్తికా చిత్రాల్లావున్నారు.

అంచనా అర్థదిగంబరియై స్మృతిలేక శివదత్తువక్కన పడివున్న కాముడినే
చూస్తున్నారు.

శివదత్తుని చేతిలో సగం కాలిన మేఘదూతకావ్యం దుద్రదేవభట్టారకుల
దృష్టిని పడింది. ఒక వేడి విట్టూర్పువిడిచి తల పైకెత్తారు — ఎదుట దిగం
బరిగా నిలిచివున్న పార్శ్వనాథుని అలికంపై చంద్ర రేఖ మెరిసినట్లైంది.
మహోత్సంగుడైన పార్శ్వనాథుని మూర్ధంపై చీకటులు, నల్ల త్రాచులు పడగలు
విప్పినట్లు కదిలాయి.

ఆ తండ్రిని సాన్నిధ్యము కలుగజేసికొని యిట్లు కాముడులు ఒకరి నొకరు చూసుకున్నారు.

కాముది తన అర్థదిగంబరవానితో విడిపెట్లా కంపించి శిభివర్తననిపైనున్న శాలువలో దూరింది.

రుద్రదేవ భట్టారకులు వచ్చున నెవ్వారు.

(అదినుండి వైదికులకు చిత్రకళ అంటే మంచి. చిత్రకళాభ్యాసం బ్రాహ్మణీకాన్ని చెరువుతుందని నమ్మేవారు. ఇదే యీ కథకు వస్తువు. అట్టి మూఢాచార కుటుంబంలో ఉద్భవించాడు శిభివర్తను. చిత్రకళ అంటే ప్రాణం. తండ్రి కొడుకులకు ఘర్షణ, సంప్రదాయానికి ప్రగతికి ఘర్షణ. కాముది జైనబాలిక. చిత్రకళ, శిభివర్తన అంటే ఆమిత ప్రేమ. అగ్నిహోత్రుడికి అహుతి అవుతున్న మేఘదూత చిత్రాలను తన హస్తస్పర్శతో శిభివర్తనలోని శక్తుల్ని రేకెత్తించి రక్షించింది. తుదకు చిత్రకళను, ప్రియుని రక్షించుకుంది. సంప్రదాయానికి చిత్రకళకు వచ్చిన ఘర్షణలో కవీ చిత్రకారుడు అంగీరస్ చిత్రకళకు విజయం చేకూర్చాడు.

కథ ఉదాత్తమైన కైలిలో నడిచింది. కథనవిధానం అత్యుత్తమం. చిత్రకళను వస్తువుగా స్వీకరించి రచించిన కథలు తెలుగులో అరుదు. అట్టివాటిలో యిది తలమానికం. కథకుని పుష్పన్నత గోచరిస్తుంది కథలో.

— సంపాదకులు.

త మో వి సా రి క

ఆం గీ ర న్

చీకటి నింపిన చిమ్ముడు గొట్టాల్
ఆకస మొలికిన తడి నిట్టూర్పులు
ఒకటిగ పెనగొని ఉరుకులు పెట్టాయ్ !

నల్ల మబ్బులకు నడకలు దిద్దే
నల్లమద్ది కై పెక్కిన కంపం
తప్పతాగి తల వాల్చేసింది

అప్పుడు !

తన ఒడిలో దోబూచులనాడే
మెరపు కన్నియల నిలవలేని కా
ర్మగులులాంటి దువ్వలువ గప్పికొని
చీమక న్నెకల సంగీతానికి
చిరుపాదంబుల తాళము వేయుచు
సాగుతోంది ముందుకు —

— ఎందుకు ?

ఏ యెడద దీప మెలిగించుటకో !
ఏ లేతగుండె లులికించుటకో !

ఏ భగ్నవీణ పలికించుటకో !

ఏ శుష్కతనువు పులికించుటకో !

ఈ అభిసరణం

ఈ అనుసరణం.

(ఈ అభిసరణం ప్రపంచ సత్యం. ఎందుకు, ఎక్కడికి అనే సందేహం నివృత్తి అయ్యేదికాదు. ఈ ఆవేదన ఆనంతం. అదే సమాధానం. కవి హృదయం ఎంత సున్నితమో దీనివల్ల వ్యక్తమౌతుంది. కవి తానే ఇట్టి అభిసరణవస్త్రలో ఉన్నాడని ధ్వనిస్తుంది. — సంపాదకులు.)

నేటి గుమాస్తా !

బొ. సుబ్బారావు

ఈ రోజుల్లో “గుమాస్తా” అనే పదం కేవలం హాసనగా మారింది. “Poor Clerk” అంటాడు ప్రతివాడు. ఏదయినా అఫీసులో ఇనుప పని మట్ల నెక్లనులోనూ, ఎటువూ నెక్లనులోనూ పనిచేసేవాళ్ళను కేవలం “ఇనుప గుమాస్తా”, “ఎటువు గుమాస్తా” అనే సంబోధించటం. “పెంట గుమాస్తా” అంటారేమో ఇకముందు? అట్లాగే కిరసనాయకు, అప్పుగుమాస్తా, బొంబాయిలో “పాకీవాళ్ళ” సమ్మె అనంతం వాళ్ళ జీతాలు, మదరాసు క్లర్కుతో సమానంగా హెచ్చుచేసారన్న విషయం అందరికీ తెలిసిందే. గ్రాడ్యుయేట్ క్లర్కుకు ఇంతకన్నా అవమానం ఇంకేముంది? అందుకనేగావును “ఈ రోజుల్లో ఏమిటండీ! వంకాయలకన్నా చౌకండీ ఈ గ్రాడ్యుయేట్లు” అంటారు. గుమాస్తాకి ట్రేడ్ మార్కులు రెండు. ఒకటి వంగిన నడక, రెండోది వాత కోటు. బైట బాధ ఇట్లా ఉంటే, ఇంట్లో బాధ ఎట్లా ఉంటుందో ఒక “రంగంలో” చూద్దాము.

[గుమాస్తా “గణపతి” గారిల్లు. కొడుకు ఫీమేళ్ళవరకర్మ. ధార్య మహాలక్ష్మి. చంటిపిల్ల “శశి”. గుమాస్తాగారు వంద వైట్సు ముందేసుకొని లెక్కల్లో ఉక్కిరి చిక్కిరి అవుతున్నారు. ఇంట్లో పిల్లవాడి అల్లరి. చంటిపిల్ల ఏడుపు. గంట 9—30.]

గణపతి:—ఏమిటా ఇంట్లో గోల, “ఫీమా!”

ఫీమా:—.....

గణపతి:—ఏంచేస్తున్నావురా?

ఫీమా:—పాపాయిని అడిస్తున్నా.

గణ:—ఎప్పుడూ అటలేనా? ఐవోక్లాసు రెండోమారు చదువుతున్నావు. సిగ్గులేదురా తీయి పుస్తకం.

(ఫీము పెళ్ళి పుస్తకం తీసి చదువుతూ ఉంటాడు.)

గణ:—చదువు లేకపోవడం చే దుష్ట పని చేయటంలా. ఆరే ఫీమాయి :

ఫీము:—అ :

గణ:—ఇటురా.

ఫీము:—.....

గణ:—ఏం చదువుచున్నావురా ?

ఫీము:—పుస్తకం.

గణ:—ఏం పుస్తకంరా ?

ఫీము:—(చూసి) ఇంగ్లీషు.

గణ:—ఏ పాఠంరా ?

ఫీము:—.....

గణ:—చెప్పవేం ?

ఫీము:—తెలియదు.

గణ:—పోనీ కథ తెలుసా ?

ఫీము:—తెలియదు.

గణ:—మరేమిటిరా చేస్తున్నావు ?

ఫీము:—బొమ్మ చూస్తున్నా.

గణ:—భద్రవా, చదవరా. వచ్చేయేకన్నా ప్యాసుకారా.

ఫీము:—.....

గణ:—ముందు ఒక డక్టర్ పెట్టె తెచ్చి మరీయేడువ్.

(మహారాష్ట్ర ప్రవేశం)

మ:—రేపు శనివారం బజారుకు వెళ్తారుకదా.

గణ:—దేనికి ?

మ:—విన్ననేకదండి చెప్పింది చీరపంగతి.

గణ:—అదే ఏం చెయ్యమంటావు ?

మ:—మర్చిపోయా : విన్న ఆ బొంతు గురవయ్యకెట్టి వచ్చాడు. అదే ఇవ్వటంలేదని "Case" పెట్టానన్నాడండి.

గణ:—అన్నీ ఏదైనా. నామీదనేనా? హోర్టా, బాంకా?

మ:—నీరి రాచంటారేమండీ. మొన్న చూడండి పుల్లమ్మ పెనిమిటికి పది వందలు పచ్చించు. మీరుకూడా వేయరాచండీ అపడియ్యి.

గణ:—అది వేయబట్టే ఇంతకాడనువచ్చాము. ఈ గరిపట్టింది. ఒక్క మారుగావును బిల్డోస్రిజు వచ్చింది. ఆడయినా ఏమిటంటా Razer' జ్లేకు. చాన్సే పేవీంగు.

మ:—ముందు అదృష్టం ఎట్లావుందో. ఇంకోమారు వేయరాచండీ.

గణ:—మిసెస్ గణపతి ఒక్కపెమాటోయి: నీరి అదంతట ఆదే వస్తుంది అదృష్టం వుంటే. లేకపోతే డబ్బా ఆముదం పూసుకుబొర్లినా అంటదు. అందాకాఎందుకు Darling! రెండుపేరిను నాలుగు సున్నాలు ఎందుకుచేశారు నా మామ ఏ Face కాకపోతే: నీరి మనకు సున్నేనోయి:!

మ:—ఏమయినా అంటే పెప్పి పొడుస్తారు ఇంతేగా. చీరా వద్దూ రవికా వద్దూ.....నా ఖర్చు.

గణ:—ఊ! డిబో:!

మ:—(నవ్వి) పోవీ పిల్ల ఏడుస్తున్నది ఎత్తుకుంటారా!

గణ:—Males స్నానం చేయలేదనా చూస్తున్నావ్.

(భీము ప్రవేశం)

గణ:—తెచ్చావురా సిగరెట్లు?

భీము:—ఇవిగో.

గణ:—కాసేపు పాపాయి నెత్తుకోరా ఏడుస్తున్నారు.

భీము:—ఆపుతే పుస్తకాలు మూసేసేయనా నాన్నా!

గణ:—తెరిచావుగనకా మూయటానికి, పోరా. క్లాసుకి మూడేళ్ళు భాయం.

మ:—సరే ఎవరూ ఎత్తుకోవద్దు. చదువుకోనాన్నా.

(మహాలక్ష్మి వెళ్ళినతరువాత భీము చదువుతూఉంటాడు. Files కేసి చీర్షంగా చూస్తూ)

గణ:—Figure tally కావటంలేదే? తొమ్మిది, ఎనిమిది, పది హేడ, అరు.....

ఫీము:—నాన్నా, "Pain" అంటే ఏమిటి?

గణ:—ఇది వయిమూడు ఏడు.....

ఫీము:—నిన్నే నాన్న "Pain" అంటే,

గణ:—ముప్పయి.... ద్విపద చూడు.... ముప్పయ్య రెండు....

ఫీము:—చెప్పవాన్న!

గణ:—ఏమిటా, పానకంలో పుడకలాగా. Pain అంటే "బాధ"

ఫీము:—అంటే:

గణ:—నా Ceremony: "బాధ" అంటే తెలియదు. ఏ Head తీసుకువెళ్ళి ఆ Wall కు "ఢీ" ఇయ్యి:

(Postman ప్రవేశం, మహాంక్తికూడా)

గణ:—ఏమన్నా మనీఆర్డరు ఉందా పోస్టుమాన్:

పో:—చూస్తాను..... ఇదిగో ఈ రెటరుంది.

గణ:—ఎక్కడుంచి?

పో:—ఇదిగో సార్, బేరింగ్ మూడవది ఇవ్వండి.

గణ:—మణీఆర్డరు లేకపోగా మూడవది కాస్త్రానియలా?

మ:—తైపుచేసిన కవరు తీసుకోండి. దిశ్య అంటి చటం ఏవరయినా మర్చిపోయారేమో.

గణ:—మూడవది అంటే "డక్కనుపెట్టె" ఏంభర్మం.

మ:—వా రగ్గరున్నది ఇస్తారేండి.

(పోస్టుమేను డబ్బు తీసుకు వెళ్ళిపోతాడు)

మ:—చదవండి అందులో ఏముందో:

గణ:—(కవరు చించి) విను. శ్రీ సాయి బాబా అని లక్షమారులు వ్రాయుము. నేను వీరు వ్రాసినట్లు ఏ స్నేహితులు తొమ్మిదిమందికి వ్రాయుము. లేనిచో వీరిల్లని చచ్చుదురు. వీరికి ద్యోగము నాశన.....

మ:—అదేమిటండి:

గణ:—చీ: చీ: చీ: (అవి కవరు చించును) సాయిబాబా లేదూ గీయబాబా లేదు. నేను రాయను గీయను.

మ:—చిట్టకండి.

శ్రీమ:—అమ్మా ! తరికాయ నొప్పిగాకండే !

మ:—అదిగో చూశారా ! చిట్టవచ్చంటే అదైదు. అప్పుడే నాన్నకు తరి
నొప్పి.

(గడియారము పది కొట్టింది)

గజ:—తరువాత చూద్దాం. ముందు ఆన్నం వడ్డించు పది అయింది.

మ:—అసలు నేను వచ్చినపని మర్చిపోయాను.

గజ:—పీచిబిడి :

మ:—ఇందాకచూశా, బియ్యం విందుకున్నాయి.

నేడు గుమాస్తా ఇల్లావున్నారు. ఇంట్లో ఇంతిలో, బైట అప్పుతో, అది
వారమయినా అప్పుతో బాధ. ఇంకా మోక్షం ఎప్పుడు ?

(సామాన్యంగా మానవునికి ప్రపంచమనేది ఎక్కువ సన్నిహితంగా
ఉన్నదే. ఇది అందర్ డాగ్ ఎవరి సానుభూతితో, హృదయంగమమైన
హాస్యంతో ఉన్న ఘట్టచిత్రణం. హాస్యాన్ని సామాన్య వస్తువులలో, సామాన్య
జీవితంలో రంగరించగా వచ్చినదే ఇది. శ్రీ సాయి బాబా శిష్యపరమాణు
పుకృత్యం. భక్తకోటికి సంస్థాపారణమైన కార్యనిర్వహణం, శ్రీర మూర్త
సమ్మతంపై ఎట్టి ప్రభావం చూపెట్టగలదో చక్కగా గోచరిస్తుంది.

— సంపాదకులు.)

ఎక్కడ ?

శశి కుమార్

మండు వేసంగిలో
మిటమధ్యాహ్నం
ఎండ నిప్పులుగక్క
వేడి గాడ్పులువీవ
వాడిన ముఖాలతో
శుష్క దేహాలతో
జీర్ణ వస్త్రాలతో
తెట్ట నెత్తినబెట్టి

కాయకష్టముచేయు
కూలివారలవంక
కాలువలుకట్టినా
చెమట పొంగులవంక
చూచితేచాలురా
గుండె నీరొసురా

దేవాలయములో
నిర్జీవ ప్రతిమలో

లేడురా దేవుండు

లేడురా లేడురా

మడిగట్టినాననీ

సను ముట్టుకోకనీ

ముక్కు గట్టిగమూసి

చేసే జపాలలో

లేడురా దేవుండు

లేడురా లేడురా

చెమట తాలునగట్ట

కాయకష్టముచేయు

కూలివారల చెమట

బొట్టులో కాన్పించు

కనువిచ్చి చూడరా !

(ప్రాపంచిక సత్వాన్ని, మానవత్వాన్ని ఆధారంచేసుకుని కవిత్వం ఉద్భవించింది. కవి సృష్టి సామాన్యజీవితాన్ని దృష్టిపథంలో ఉంచుకుని ఒక “ఉదోషయా”ని ఇచ్చినప్పుడే దానికి సాఫల్యత. ఆమాదిరిగానే తోడి మానవునిలోఉన్న మానవత్వాన్ని గుర్తించక ఎక్కడోఉన్న పరమపత్యాన్ని గుర్తిస్తామనుకోవడం మౌఢ్యం అని ప్రబోధిస్తుందీ సరళగీతం.

— సంపాదకులు.)

జూలొ

శశి కుమార్

ఏదైనా దారి దొరక్కపోతుండా ఈ మహాపట్టణంలో అని గంపెనాళతో వస్తే.....కద అద్దం తిరిగింది. సిగ్గుతో, వేదనతో, కుంగింది హృదయం. నిరాశావిశాచి వికటాత్మహాసానికి వెరచి.....ఆడవైనా పట్టితే.....చటుక్కున జ్ఞాపకంవచ్చింది జూ. పట్టు పట్టుమని బిస్సు ఎక్కి.....నెత్తురోడ్చి, నేనేమో ఉద్ధరిస్తానని నాన్నపంపిన ఆడబురోది ఆణన్నర—తొమ్మిది పైసలు....దాబ్బు డీలా వజేతే చేచుల్తోయిచ్చి. “బాగయాం” అన్నాను కుద్దకంతంతో. సాగి పోయే బిస్సు చప్పుడులో నా హృదయం మూల్గు ప్రజలచెవిని పడనేలేదు.

సడి సముద్రంలో తువానులో చిక్కిన జీవితనౌకిను బద్ధు చేర్చలేకపో వడం, నా శస్త్రా : — లేకపోతే చుట్టుముట్టి ఊపిరాడనీయకుండా టిగించే తుపానురేపిన ప్రకృతి దోషమా....బుర్రలో రేగుతున్న యీ ఆలోచనలకు “బాగయాం” అన్న కందర్బరుకేక బ్రేకువేసింది. బిస్సుదిగి.....వగబట్టిన కోడె త్రాచులా.....గబగబా.....ఇరుప్రక్కలా ఆహ్వానించే ఆమలయమారుతాన్నీ, తామ రాకు పక్కెరాలతో హారతురై సరోవరంక్రిసినీ, మొగలాయితరహా అనుందర భవనాలను లక్ష్మించేయక.....వాటిలో నా కేమీ సంబంధం లేదన్నట్లు..... గబగబా.....

దూరాన్నుంచి వివచచ్చే నింహగర్జన హృదయంలో సుక్కురేపింది. మహారణ్యంలో సర్వసహా చక్రంగా రాజ్యమేలుతూ విరోధి కండాలపై ఉగ్ర రూపంతో ఉరికేవేళచేసే గర్జనకాదది. విరోధి మదమజిచి అకాశం చిల్లులు వదేటట్టుచేసే విజయగర్వ సంభుత సింహనాదమూకాదది. ఏకిరాతుడో దారి కడ్డంతగిలి మానాన్నపహరింప యత్నించేవేళ మహాఎతివ్రతచేసే అర్తనాదం ఆది. బావిన జీవితానికి హృదయంలో కుమిలి.....ఎదిరించి.....స్వాతంత్ర్య

సంపాదన యత్నంలో యజమాని యనుప పాదారి బరువుక్రింద అణిగిపోతూ
బానిసచేసే ఆక్రందనం అది. ఎందుకు : ఎందుకు : నా హృదయాన్నింతగా
కలచుతుంది : నాలానే పారకంక్రమణి బంధాలను తెంపుకోజాలని ఆ సింహంచేసే
ఆర్తనాదం మూగవోయిన నా హృదయవీణకు తిరిగి నాదం కల్పించింది.
హృదయం ద్రవించి బప్పున రెండు కన్నీటిచుక్కలు.....తుడుచుకుందామనే
ద్యాయైనా లేకుండా—గబగదా....

చంగు చంగున గంకేలేళ్ళుకీపీడలు....వదిగజార దూరంలో....టోనులో....
యినప చువ్వలపై పంజాపెట్టి, వెనుక కాళ్ళమీద నుంచున్న ఆ మృగరూపం
మూర్తిభవించిన బానిసత్వం. ఆ మృగరాజు వదనంలోని విషాద చాయలు....
అదృష్టం : హృదయ వివరకాలు.

పానుభూతి అయస్కాంతంలా పనిచేయగా....దగ్గరకు....యంకా దగ్గ
రకు....చిక్కి శల్యంగావున్నా ఆ ముఖంలో రాజుతీవి మాయలేదు. నేత్రాలలో
ఏవో కలలు.....బహుశః ఒకనాడు తాను మృగరాజుగా. పింఛిహారం చేస్తో

“ I am the monarch of all I survey ”

“ నా చూపుమేర రాజ్యానికి నేనే సర్వంసహా చక్రవర్తిని ” అని భావించుకుని
పుండవచ్చు. ఆర్థవచ్చిన మృగాలను ిర్దాక్షిణ్యంగా వదించి విజయగర్వంతో
జూలుకోసుంచి చిరునవ్వు నవ్విపుండవచ్చు. మహారాజ్యంలో స్వేచ్ఛావిహారం
చేస్తూ....ఆకలిగొన్నప్పుడు తనపరాక్రమంచూపి. స్వయంగా మృగాలను వేటాడి
కడుపుండించి బియ్యం త్రేవిన తాను. నేడు పాపం....గిర్రున తిరగడానికన్నా
చోటులేని ఆ జానెడన్నర టోనులో....ఏ పూర్వజన్మలోనో బానిసను హింసించిన
పాపఫలంగా చిక్కుకుని.....కావలివాడు దయదలచి ఎప్పుడోవేసే ఆ నాల్గో
మాంసపుముక్కలు కొరికి తృప్తిపడుతూ జీవం వెళ్ళబుచ్చుతున్నది : ఈదృశ్యా
లన్నీ చలనచిత్రంలా ఆ మృగరాజు కంటిముందు గోచరమౌతున్నాయేమో : తన
పూర్వ వైభవం కలచుకొని ఎంతగా తపించిపోతోందో : పాపం :

నేను తడవచ్చునో తనవంక చూడవం కనిపెట్టించేమో నానక తిరిగింది. ఇద్దరమూ ఒకరి నేత్రాలలోకి చిరస్థం సూచిగా చూచుకున్నాం. ఆ కళ్ళు నన్ను చూచి వెక్కిరిస్తున్నట్లు నీచించింది. అటువంటి మానవజాతిమీద దాని కున్న అసహ్యం చూపబడింది. తిరిగి నా కళ్ళలోకి సూటిగా చూస్తూ నోరు తెరిచి.... ఏమిటో నిలబడిన అడుగులున్నట్లు.... స్వారంభమా : త్వరితావధంకోసం చూ స్వాతంత్ర్యా వ్యవహరించిన మీరు స్వాతంత్ర్యమా : మమ్ము బానిసలను చేసిన రోమక సామ్రాజ్యం.... జ్ఞాపకముందా : మా ఉసురుతగిలి ఎట్లా పేడమూసిపోయిందో : వశ్యతాపంతుని మాకు విముక్తి గల్గించేటంతవరకూ మీ మానవజాతికి శాంతి చేహరదు. మా ఉసురుకొట్టి ఎడతెగని యుద్ధాలలో మీరు మీ సంతతి నశింపజేసారు. మీ జాతి నామమాత్రవశిష్టమైపోతుంది. ఇదే మా కా వం — కళ్ళరిమిచూచి గిర్రన చెనకు తిరిగిపెళ్ళి గదిలో పడుకుంది.

సిగ్గుతో హృదయం ముడుచుకుంది. చిన్నప్పుడు పరీక్షలో కాపీ కొట్టుతూ వుంటే మాప్తద పట్టుకున్నప్పుడైనా యంతగా సిగ్గుపడలేదు. రాజముద్ర నా చేతిలోనే వుంటేనే : తల వ చురుని.... నాల్గుడుగుల ముందుకు....

వక్క బోమలోని పులిరాయడు ఒక్కపెట్టున బొప్పించి ది. ఆ కేకలో “స్వేచ్ఛ” “స్వేచ్ఛ” అనే పదాలు బాంబులులా వెలువడ్డాయి. భరించలేక ముందుకు నాల్గుడుగులు.... దూరాన వలచవన్నెల రామచిలుక దీవంగా “స్వేచ్ఛ” “స్వేచ్ఛ” అని అరిచింది. “స్వేచ్ఛ” అని కేక పెట్టింది నెమిలి. ఒక్కమారుగా వజ్రులు, మృగాలు “స్వేచ్ఛ” “స్వేచ్ఛ” అని అర్రందించాయి.

ముందరుగువేళాను.... “స్వేచ్ఛ” “స్వేచ్ఛ”

వెనుకకు తగ్గాను.... “స్వేచ్ఛ” “స్వేచ్ఛ” ముందు.... వెనుక.... అదు.... ఇటూ.... నలుగడలా.... “స్వేచ్ఛ” “స్వేచ్ఛ” “స్వేచ్ఛ” “స్వేచ్ఛ” కళ్ళు మూసుకున్నాను. చెవిలో గింగురుమన్నాయి ధ్వనులు.... “స్వేచ్ఛ” “స్వేచ్ఛ”

నా హృదయ హృదయాంతరాళముండి దొర్లుచువచ్చాయి: “స్వేచ్ఛ” “స్వేచ్ఛ” అనే పదాలు. కాని ప్రాకృత ప్రపంచం గొంతుకట్టవడింది. ఒక్క పదమైనా పెగిలి పైకిరాలేదు. నాలో నేను “స్వేచ్ఛ” “స్వేచ్ఛ” అని బహిష్కరించాను.

దూరాన హరిజబాలిరలు చెంగుచెంగున గండులేస్తూ....

“ఏదేకమేగినా, ఎందుకాలిదినా
హాగడరా పీతర్ని ధూమిధారించి”

అని వాడుకుంటూ తప్పిస్తోవున్నాయి.

క్రూరమానవ హస్తాలను చిక్కిన రెక్కలాడించుకుంటూ స్వేచ్ఛావిహారం చేసే పికనంతతి ఒకేస్త్రాంతో

“స్వాతంత్ర్యముహోయ్, స్వాతంత్ర్యముహోయ్
స్వాగతిమనివోయ్, కని ఎని వినివోయ్,
మనవోయ్, ఆనవోయ్,
జయ్, జయ్, జయ్,”

అని గానంచేశాయి.

నేనూ, ముక్తకంఠంతో ఆ పికనంతతితో కలిసి “స్వాతంత్ర్యముహోయ్” అని పాడుకునే భాగ్యం ఎన్నటికో! ఎన్నటికో! :

(ప్రకృతి మానవుని బానిస చేసింది. ఈ బానిసత్వంలోంచి బయటికి వచ్చామని మానవుడుచేసే ప్రయత్నం నూతన బంధనాలను తగిలిస్తోంది. పశుత్వంలో అదే బానిసత్వాన్ని నోరులేని ప్రాణులపై, తిరిగి ప్రకృతిపైరుద్ధి విజయి నని గర్వించడం నేర్చుకున్నాడు మానవుడు. ఇది గుర్తించే మహదవకాశాన్ని జారవిడుస్తున్నాడు. స్వతంత్రత పొందడమేకాదు మానవత్వానికి పరమాదర్శం— ఈయదంకూడా అని చెప్పక చెబుతుంది ఈమధురవ్యాసం.

— సంపాదకులు.)

మ డు క న్య

శ శి కు మార్

ఓ మడుకన్యా : మడుకన్యా : ఆగు—ఆగు.

నిలిచి మాట్లాడితే నోటిముత్యాలు రాలాయా :

అవి కవిదమారుడికి ముట్టితే పాపం వస్తుందా : ఆగు.

ఏం—విధితహరిణంలా దిక్కు దిక్కు మంటూ దిక్కులు చూస్తావేం : పరిచయం లేందే పరికటిస్తున్నాడేమిటనా : నేనేం వాళ్ళు చూస్తూ : లేకపోతే— నా బద్దరుగుడ్డలు యెర్రజిందాలై నీ కన్నుల్లో గుచ్చుకుంటున్నాయా : కట్టింది బద్దరైనా—కవికుమారుణ్ణి. ఆ పైగా—నీ పాదపద్మాల సన్నిధిని తన హృదయ దీపిక వెలిగించి హారతైలిన ఒమర్‌జయ్యాం గీతాల మత్తులో తూలే నన్ను చూస్తే నీ కెందుకు భయం : వెన్ను చంచనా :

నువ్వు నముద్రరూపంలో నాట్యంచేస్తాంటావని విని చిన్నతనం నించీ కనపడ్డ వ్రతి “మా పూ” భూతద్వారాతో వీకోసం వెదికి—వెదికి—వేసారాను. నువ్వు నాట్యంచేసేది మా పుప్పు సముద్రానికి యెంతదూరంలో : ఏది కున్న : ఈకాస్త రహస్యంచెప్పి నా జ్ఞానవిపాస తీరి పోరాదు : ఏం—మాట్లాడవు : మూగనోము వట్టావా : ఈ రహస్యం బట్టబయలైతే గాంధీజీక్తులు ఆర్కిడ కూడా విన్ను బతికవియ్యరని భయమా :

పోనీ—ఈ మధ్య మా పండితులంతా శకుంతల రాసిన కాళిదాసోకడనీ— విన్ను వరించిన కాళిదాసింకోకడని — తలకాయలు బ్రద్దలుకొట్టుకుంటున్నారు. ఏమిటి : నీ ప్రయోగే నా శాకుంతల వ్రాసింది : నీ పాదకమలములు భక్తితో సేవిస్తే కావేటిరంగడి దర్శనభాగ్యం కలుగజేస్తావట విజయేనా : ఏం. అట్లా కిక్కెర్ర జేస్తావేం : ఇంత నిర్భయంగా—నిలవచీపి యింటిగుట్ట అడుగుతున్నాడేమనా :

నున్న తిప్పలను అరవవ్రాచినవని—? ఎవరినొకరు మాతృశ్రీ పని, యోగులహి, యోగులహి మోక్షనిసంభాయినివని—? ఉభయహృదయాలకి శాంతిదూతవని—? పని, జ్ఞానపాన తీర్చుకోవాలని అడిగాను. ఈకాస్త భాగ్యవిక్రీ లోపించటం నందోటి మాధుర్యదేవతకు తగిందా చెప్పు.

సిలోని రాసికల్పించేది, సిలో స్వర్ణపీఠిగ్లో చిహరించటానికి రాహులు, బమ్మ, నాదోటి ఉభయహృదయాలకికాంతి యింకెవ్వరియందో కొంచెం ఆలోచించు. ఉభయహృదయము ఒమర్ చయ్యాంచే పట్టబట్టికాదు నీకు ప్రపంచంలో పూజ్యత కల్గింది: మోక్ష ఉభయహృదయము సో మ యా జా ల మూలంగాకాదు నీకు యక్షాల్లో పూజ్యత, యింటింటా వీపారాధన కల్గిందీ: ఆమహావిజ్ఞో, స్వర్ణ పీఠిగ్లో గీతాలు పాడుకుంటూ విహరించటం జ్ఞానకంఠుందా? కంట నీరెట్టు చున్నావే? ఆమహారసికుడు పంచరూపాల్లో ఐ విమైనాక మళ్ళా, నీకన్నీరు చుడిచి, లాలించి, “వలచి వలపింపచేర్చిన వన్నెకాదు” దొరకలా? అవును మరి—కవులా, యోగులా “కాఫీ కన్య” వలలో చిక్కుకున్నాడు. తక్కిన వాళ్ళకి “మధుపాన నిషేధచట్టం” గొంతులో అడ్డుపడింది. కాకపోయినా ఆ బిక్కకోమటి దృష్టిలో పక్షతర్వాక యిక నీకు పుట్టుగతుంటాయా? ఇక నీస్థితి “నానాటికి తీసికట్టు నాగంభోట్టు!” అవును మరి—మహాత్ముడంతటి వాడు నీమీద గొడ్డలెత్తడంటే నువ్వేం సామాన్యురాలివా? కాలాంతకురాలివి! ఎక్కడ పాదంపెట్టితే *క్కడ మనేగా?

ఒక్కతండ్రి బిడ్డల్లోనే సురాసురభేదాలు కల్పించి లోకాలకే ముప్పు తెచ్చావా? నీమూలాన కుత్రా చా ర్యు డి కి చావుతప్పి కన్ను లొట్టయిందా? యాదవవంశాన్ని సకుటుంబ సమరీవారుగా నీపొట్టునుపెట్టుకు నీళ్ళు పోసుకున్నావా? కీచకుడిప్రాణం సుధేష్ణమానం తీశావు? సకల భౌగభాగ్యాలతో కళ కళలాడే యెన్నోదేశాలని, మహారాజాధిరాజులని దుంపనాశనంచేశావు? ధనికులనక, దరిద్రులనక నీపాదాల నాశ్రయించినవాళ్లనల్లా కృతఘ్నురాలవై పాతాళాని కణగదొక్కావు? ఇంతవని చేసినదానిని నిన్ను నెత్తి నెక్కి-చుకోమంటే యెవరెక్కించుకుంటారు చెప్పు? కాకపోతే — ఉభయహృదయాలకి శాంతిదూతను,

ప్రాచీనదాయినది అంటావు : కొన్నిదేవతలు?.....అ.....అ మోహపిష్ట
లేమిటి!.....మధుర్యం దొరికినూ యేమిటి అంటున్నావు?.....

అ....“నీ క్షతభిష్యాదయానికి శాంతిదూతను. రా—రా నా పక్షంలో
నిన్ను అడుముకుని, నా అధరామృతంనో నీ హృదయంలో గాయాలిని
మాన్యులా—రా—గీతలు పాడుకుంటూ స్వర్గపీఠంలో విహరిద్దాం రా—రా”
అనా :

విజం : నా హృదయం పుడుతుతోంది : పుడుతుతోంది : క్షోభిస్తోంది :
క్షోభిస్తోంది : అయినా—అయినా—ఉడికే నా హృదయపుటంచులను పట్టుకుని.
ఆశాదేవి యింకా వేళ్ళతో ది. ప్రైకిరెక్కలు విప్పుచుని ఆశాదేవి కూర్చు
లోకి ఎగిరిపోయిన మరుక్షణ—చుట్టుపక్క గుండె ఒడిసిపట్టి నీ చరణసన్నిధి
వ్రాల్తాను. నీ అధరామృతంతో నా హృదయగాయాలిని మాన్యుదువుగాని....
అప్పుడు....మధుర మధుర గీతలు పాడుకుంటూ నందనోద్యానంలో—చేతులు
కలుపుకుని—నాట్యంచేద్దాం!....సరేనా....అందాకా.....ఇక తెలివు.

(క వి తా క న్య చిద్విలాసిని, జగన్నోహనమూర్తి, ఆరాధ్యదేవత.
ఒమర్ ఖయ్యామ్ ఆమె నారాధించి మహోత్తమ నిర్దినందాడు. భావోన్నత్యమేకాక
ఇందుకు ప్రధానమైనది భావస్వాతంత్ర్యం. ఎన్నో అభ్యంతరాలను స్వయంగా
కల్పించుకుని, భావదాస్యానికి అంబాటువడి కవికుమారు లీమెను బాసీచేశాడు.
మూర్తిగా విస్మరించాడు. ఒక కవికుమారుని విలాపం ఈ న్యంగ్యచిత్రంలో
వ్రతిఫలిస్తుంది. — సంపాదకులు.)

కో యి లా !

అడివి రాధావసంత

పాడవే కోకిలా ! పాడవే పాట !

నీ పాట నేటువించే నేనిచట కూర్చుండు

పాడవే కోకిలా

పాడవే పాట !

నీ గొంతులో పాట నీలాల గలిసేను

నీ పలుకు ముత్యాలు నిలువెల్ల హారాలు

పాడవే కోకిలా

పాడవే పాట !

పలుకవే ఒకపలుకు, ఒలుకవే తీపి,

గున్నమామిడి చిగురు వెన్నెలై విరిసింది

పాడవే కోకిలా

పాడవే పాట !

నీపాట నేవింటు

నేనిచట కూర్చుండు !

(భారత కవితాసామగ్రిలో మహాన్నతస్థానం కోకిలది. కోకిల మృదు మధురస్వనంవిని మూర్ఛనలుపొందిన ఈ కవయిత్రి ఆహ్వానం ఈ పాట.

— సంపాదకులు.)

వీణా బాల

అడివి రాధాకృష్ణం

౧

సంగీతంలోని ఆనందం పూవులోని మనసలా ఉద్భవిస్తుంది. నేర్చుకోవడంలో ఆనందం ముఖ్యమైనది మై ఉంటుంది. మా గురువుగారు తాళం తప్పితే కళ్ళు ఎఱుచేస్తారు. నా హృదయం, ఒక్క నిమిషం స్పందనం ఆగిపోతుంది. నా చేళ్ళు పెట్టపై జారుతూ మంటలు పెట్టి నడుస్తాయి. గాట్లు పడిన నాకు తీగలు మీద దానికి గోళ్ళు పెరగడం ఆలస్యం అయింది.

నేర్చుకునే మొదటిరోజులలో వీణను చూస్తేనే భయమేసింది. కాని సమ్మోహనశక్తితో చిగ్గరలు అర్జించేది.

ఈనాడు నా పరమస్నేహితురాలు, ఈ విపంచిలాల ఎంతో అందమైనది కలకము లతాయుతము, కలకమార్తి స్వీమే మహా ఫలాకారంలో ఉంది. వీణాదండము మధవీలతలా సాగింది. కుంభీరము చెరువులో విడిసింపబోయే సహస్రదళ కమలంలా ఉన్నది. శిరస్సు నింహకరాళమైనా ఎంత ప్రసన్నవదనము!

ఎందుకమ్మా నింహకరాళం అని నా ఈ బాలికాహృదయంలో ప్రశ్న ఉదయించింది.

మా వీర్యపాదులు శిల్పభావాలు సమన్వయించడంలో లేత తమలపుటాకును సంతరించినట్లే.

“తల్లీ, నింహకరాళము కారవావీణకే. అది కీర్తిముఖము. కీర్తిముఖము విశ్వసంభావన. విశ్వహృదయస్థరాద; సర్వ గాంధర్వానికి శ్రుతి. అది శాసమయమే ఈ నింహకరాళం” అన్నారు నాన్నగారు. నాపై వారి మాటలు గంగాజలంలా ప్రవహించిపోయాయి. అంతా తెలిసినట్లే అయినది.

2

కనుదీకట్లలో, నెండుచెరుగులో, గంధీరాంధకాంతలో నా ఈ పదామరిల్లి సరస్వతీదేవిలా ప్రత్యక్షమవుతుంది.

సారెలు సవరించడంలో నా ప్రత్యేక ప్రతిరోసం లోకంతా ఆస్వేషించి న్నట్లే. అనాది దిప్పంలో ఏ నక్షత్రలోకంలో వుందో నా ప్రతి.

ఎన్నిప్రతులో దర్శనమిస్తారు. ఆ శ్రుతిబాలలు గంధర్వ, యక్ష, గరుడ, విద్యాధర, అవ్వర, కిన్నెరీబాలలు. వారు చిరునవ్వుల దర్శనమిస్తూ “నేను కానమ్మా, నీ కంతమాధుర్య సంతాకను. ఇంక కొన్ని పదాలు గడిచిపో” అంటారు.

నన్ను పదాలకు కొవిపోయే గంధర్వాశ్వుం ఆ సారె.

ఆ సారెకు బంగారుతీగె వగ్గాలు నా ఎడం, కుడిచేత ఆ ఆశ్వాన్ని అడరించే అమృతరూపకళ, పంచమకంఠి.

ఎన్ని దివ్యపదాలకు తేలిపోయానే : వేగవంతము, కల, కాకలీ, మందర, మధ్యమ, పంచమనాద మార్గాలుచూపి, ఆ ది వ్యా శ్వ ము ఎగిరిపోతున్నది. నాభికా, అదర్శణీ మొదలైన దివ్యాంగనలు దర్శనమిచ్చి మాయమైపోయినాడు.

ఇంతలో ఓ దివ్యలిప్తలో నావిశుద్ధపర్మస్థమైన కందినీ శ్రుతిదేవి ప్రత్యక్షమై నన్ను గాఢంగా కౌగలించుకుంది.

కన్నులు తెరచి నా వీణాబాలకు సమస్కరించుకొన్నాను.

3

వీణాదేవి మేఖలాంచితో, శ్రుతితీగలు మూడు స, ప, స స్వరాలై, త్రివేణీ సంగమమై నా హృదయంలో ప్రయాగ అయినది. సారెలు సవరించుకొని వృద్ధమ శంఖితో కక్కిన శంఖులు సవరించుకొని అఖండశ్రుతికై గుళ్ళు సవరించి మేళవించుకొన్నాను.

బ్రాతే రామై, రామే బ్రహ్మై, రామే రాగకల్పనై, స్మరాలాపనై, రామే రాసమై నా గురువు ప్రారబిరాగాడేఁడై నెనఁడు నా హృదయం నావంత్ రయఁడైపోయింది.

ఎక్కడున్నదమ్మా వీరాబాలా నీలో ఈ దివ్యామృతప్రపంచి :

హిమాలయాలు సంచరించాను. కేదారగిరిలో పంచమరాగంలో అడ్డు తాటపులు, హనుమత్తోడిలో పండుచెన్నెలలు, శంకరాభరణంలో ఆకాశగంగను నాలో లయించుకొన్నాను.

ఇవి ప్రసాదించిన నా వీరాబాల, నా వాచి నాలో ప్రత్యక్షము.

ఆమె నా జీవితకంతా విండితిన్న నా ఎదుట, తీగలతో, డెట్లతో, ప్రసన్నమూర్తిపై లోకాద్భుత శ్రవణన్నీ రూపంపొంది నా ఎదుట పవళించి పుండుంది.

వీరాబాలా, నా దేవీ, నా సఖి, నా ఆర్తా, నమోవాతాలు.

(ప్రాచీన భారత జాత్రాలో వీణ తలమానికం. సరస్వతీదేవికి ప్రియ తమ వాయిద్యం. మానవ శరీరమునే మేలుబంచిగా తీసుకుని వీణనిర్మాణం ఆదిగో జరిగిందని కొందరు లాక్షణికులమతం. ఏదైనా వీణాస్వనానికి హృదయం స్పందించని మానవు లరుదు. వీణానిస్వనం తన హృదయంలో రేపిన భావాలనూ చిత్రాలనూ రాధావసంత చక్కవి తైలిగో వర్ణించింది. రాధావసంతకూ, వీణకూ గల సన్నిహితత్వం, తద్వారా ఆమె హృదయపరివక్త్యం ఈ రచనలో గోచర మౌతాయి. ఈ రచన గద్దూ, గేయమూ, వీణతంత్రీ విక్వాణమూ :

— సంపాదకులు.)

శి ల

తూలీకాభూషణ్

సీను హృదయంలేదు.

నాకు జ్ఞానం లేదు.

సీను వయసులేదు.

నాకు బలంలేదు.

నేనే సీను లభ్యమయ్యానా : నాలోని స్థిరసత్వం హృదయంలోని సీ తెలా
ఆపగతమయింది :

సీ వయసులేనితనానికి నన్ను బాధించగలిగే శక్తి ఎక్కడనుంచి లభ్య
మయింది :

సీ వెక్కడనుంచి వచ్చావు : ఎందుకువచ్చావు : నికేంద్రనా రావాలా :

నేను సీ రాకకోసం ఎదురుచూచాను. నా హృదయం సంతోషంతో
ఉబ్బింగుతూఉంటే నిన్ను కనుక్కున్నాను.

నన్ను బాధించడానికి శక్తి కలిగిన సీను నా హృదయంలోని మహత్తర
పరిచామం తెలుసుకునే సాధనసంపత్తిని చేర్చుకుందుకు అగత్యం లేకపోయిందా :

నిన్ను నీ వెక్కడ : ఈరోజు నీ వెక్కడ :

నీ రాకకోసం తపించిన నేను నీవు కనవడగానే నీవంటే విముఖత
పొందలేదేమి :

నిన్ను దూరంచేద్దామనికాని, నీవు నా సౌభాగ్యానికి అంతరాయ మౌతావేమో
ననికాని, నీవు నా జీవితానికి మరొక బాధ్యత కల్పించావనికాని భావించి నేను
ముఖాన్ని త్రిప్పకోలేదు.

మానవజాతిలో సర్వసామాన్యంగా ఉండే, సూతనత్వాన్ని నిరసించేభావం
నా దరికి చేరడానికి భయపడి వారిపోయింది.

సీవు వస్తావని తెలియకముందు నీ రాకని మనసార కాంక్షించాను. సీవులేని నా జీవితానికి సంపూర్ణత్వమే లేదని తలచాను. వీరోసం తప్పి చ్చేసాను.

సీవు వస్తున్నావా లేదా అనే శంకలోనే ఎంతో ఆనందం ఉండేమో ! చిరకాలవాంఛితం ఈదేరడంకన్న వాంఛించడంలోనే పరమానందం ఉందని తెలుసుకొని, నా జీవితానికికూడా అటువంటి మహర్తరావకాశం దొరికిందని సంతపించాను.

ఇంచు కల కాదుకదా అనీ, సీవు సరిగా నా వద్దకు రాలేవేమోననీ, నీ రాక సుఖప్రదం కావాలనీ, నిన్ను చూచి చెట్టించిన ఆనందంతో నిన్ను సుఖపెట్టి నేను సుఖపడాలనీ వాంఛించాను.

నీ రాకలో ఎంత బాధ, ఎంత ఆనందమూ మిళితమై ఉన్నాయి ?

ఆ ఆనందంలో ఉండే ఉదాత్తత బాధపడకపోతే ఎలా తెలుస్తుంది ?

జీవితమే బాధ, ఆనందం కలిసిన స్వప్నం.

ఏదీ ఎప్పుడువస్తుందో, ఎంతకాలం ఉంటుందో మనకి తెలియదు.

మార్పు చివరకి కలగవచ్చుననే ధైర్యంకూడా సకించిపోతూఉంటుంది మనలో ఒక్కొక్కప్పుడు.

జీవితంలోని వైచిత్ర్య మేమంటే మనం రెండింటినీకూడా సహించ కలుగుతున్నాం.

సంతోషంలోనే బాధ ఉంది. కష్టంలోనే మాధుర్యంఉంది అని భావించడం కూడా పరిపాటి అయిపోతుంది.

నిత్య నిరంతర సంతోషపుగ్నదైనవానికి జీవితంలో మాధుర్యం ఏముంది చెప్పు :

అమరసౌఖ్యమే అరచేతిలో ఉన్నప్పుడు సౌఖ్యానికి విలువ ఏముంది ?

ఏస్థితిలోఉన్న మానవుడైనా మార్పునే వాంచిస్తాడు.

సీవులేని నా జీవితం సీవు కావాలని కోరడం సరియైనదేకాదా :

కాని నిన్ను తిరిగి విడిచిపెట్టే చూర్వుడు నేను తలచనైనా లేకపోయా
ననేనా ఏవు నన్ను లోకువగా చూచినది :

నీవు వచ్చావు. చూచాను.

వాంఛితపదార్థానికి మానవుడు కొన్ని లక్షణాలు, స్వరూపం, కల్పించు
కుంటూ ఉంటాడు. అది సహజం కాకపోయినప్పుడు భగ్నహృదయం దౌతాడు.

నేనుమాత్రం నిన్ను గురించి ఎందుకు కలలు కనడండా దీక్షకుంటాను :

కలకనడంలోనే తృప్తి చెంది, వాస్తవత్వాన్ని అసహ్యించుకోవలసిన అవ
సరంకాని, విరసించవలసిన కారణంకాని లేక, దూషించినదానికన్న ఎక్కువగా
పరితమున్నప్పుడు ఎవరి ఆనందమైనా ఏ స్థితిలో ఉంటుందో నీ తెలా తెలుస్తుంది :

నీవు నన్ను చూచి. చూడగానే నా సంగతి తెలుసుకున్నావా : అందుకా
చిరునవ్వు నవ్వావు : గంభీరంగా కిరికిరిలాడావు :

నిన్ను చూడకపూర్వమే, నాకు తెలియకుండానే నా హృదయం నీ పశ
మైంది.

పూర్తి పరాజయాన్ని నిన్ను చూచేటంతవరకూ అంగీకరించదలచుకోలేదు
నేను, పెరివాణ్ణి :

నిన్ను చేతులుచాచి అందుచున్నాను. తవివార హృదయం నీకి హత్తు
కున్నాను.

నావద్దనుంచి ఒక్క ఊణమైనా దూరం పోవడానికి ఇష్టంలేక నీవు చేసిన
తిరుగుబాటు, చూడు, నా హృదయంలో ఎంత పదిలంగా భద్రపరచి దాచు
కున్నానో :

ఇప్పుడదేనా నాకు మిగిల్చావు :

నీవు వెళ్ళిపోయావని వినడమేకాని, అదికూడా చూడలేకపోయిన నిర్భా
గ్యుణ్ణి నేను.

నీ వెందుకు వచ్చావో, ఎందుకు వెళ్ళావో నాకు తెలియదు.

సముద్రంలోని ప్రవాహాలు నిరంతరం మహావేగంతో ప్రవహిస్తూ ఉంటాయి. వాటి అరిత మధ్యనున్న కఠినశిలని స్పృశించి, కొగలించి, ముంచెత్తి విడవలేక విడిచి తిరిగి ఆ మహావేగంలో కలిసిపోతూనే ఉంటాయి.

నీ వా ప్రవాహంలో ఒక నీటిబిందువువు. నేనో కఠినశిలని.

నా హృదయంలో అరిచి చచ్చు రగుల్కొల్పావు. నిన్ను మరచిపోను, మరచిపోలేను.

పాపా! నేను మూర్ఖుణ్ణి.

(ప్రకృతి మాతనత్వం కోరుతుంది. ప్రేమఫలం కోరుతుంది. ప్రేమఫలం కోసం ప్రపంచ త్రీపురుషుల పరితాపం, ఫలం హస్తగతమైనాక దానిని క్షణమైనా విడువకుండా కాచుకుని నేత్రవర్షం చేసుకోవాలనే ఆకాంక్ష. ఆ ప్రేమఫలం మాతాపితలను విడువలేక, విడువలేక, ప్రకృతిదోషంవల్ల ప్రియుని వెతుక్కుంటూ సాగిపోవడం తలిదండ్రుల హృదయాల నెంతగా గాయపరుస్తుందో యీ రచన వెల్లడిచేస్తుంది. మానవహృదయంలో మారుమూలల సాగివుండే వాంఛలను సువ్యక్తంచేశాడు తూలిశ్చూషణ్. రచన మూర్ఖపక్షిలో నడిచింది. వ్యంగ్యం పరాకాష్ఠకు వెళ్ళింది. — సంపాదకులు.)

మనస్తత్వం :

“ హోటల్ బోయ్ ”

తూలికాభూషణ్

౧

స్వంత వ్యవహారమైతే చూచుకోవచ్చుగాని జమీందారుగారి వ్యవహారా లేమో కాకినాడలో ఎప్పుడున్నా ఆంధ్రా హోటల్లోనే నామకాం.

హోటలు యజమానికి, నాకూ ఏర్పడిన ప్లేహాన్నిబట్టి నేనున్నంత కాలమూ నా సదుపాయాలు చూడడానికి, క్రిందనుంచి భోజనం, టిఫిన్ వగైరా తెచ్చిపెట్టడానికి, చిల్లరపనులకూ ఓ హోటలు కుర్రాడు ఎప్పుడూ నా దగ్గరే ఉండేవాడు.

రాముడు వాడి పేరు. అంతా రాములూ అని పిల్చేవాళ్ళు. పది సంవత్సరాలుంటాయి. చాలా ఓసికగా, చిరునవ్వుతో, తెలివితేటలతోనూ అన్ని పనులూ చేసేవాడు.

నాకు పిల్లలంటే చాలా ఇష్టం. పవిత్రేస్తాన్నంతసేపూ, ఫ్రాటీ సమయంలోనూ వాడితో బాతాఖానీ చేస్తూఉండేవాడివి.

నాకు తెచ్చిన క్యారియర్లో మిగిలిన తిండి నేనుండేరోజుల్లో తినేవాడు.

దాదాపు ఏజ్జర్లం ఈవిధంగా గడిచిపోయినా నాకు వాడినిగురించిన ఆలోచన అంతగా మనస్సుకు పట్టలేదు.

కలెక్టరాఫీసులో కొన్ని కాగితాలకు న కళ్ళు తీసుకోవలసివచ్చి నేను కాకినాడ వచ్చాను.

మొదటిరోజున రాములు కనపడలేదు. మరి వక కుర్రాడు భోజనం అడిగి తెచ్చిపెట్టాడు. వనితొందరలో మరి ఈ విషయంపై దృష్టిని ఉంచలేకపోయాను.

రెండోరోజునకూడా ఇలాగే బరిగింది. యజమానిని అతగ్గా వాడికి బ్లరం వచ్చిందని తెలిసింది. హోటల్లోనే ఉన్నాడనీ, వాడి తల్లికూడా అక్కడే పని చేస్తోందనీ తెలిసింది.

అందుతో వాడి చరిత్ర రెయిసుకోవాలని కుతూహలం కలిగింది.

రాములు తండ్రి విశాఖపట్టణం జిల్లావాడు. చిన్నప్పటికే కాకినాడ వచ్చేసి ఇక్కడే బండి తోలుకుంటూ గాంధీనగరంలో ఉండేవాడు.

పోతురాజు చనిపోయేప్పటికి రామునికి నాలుగేళ్ళు. వాడి తల్లి సోమాల హోటల్లో పనికి కుదిరింది. వీటకూడా అక్కడే పని అంత చిన్న వయసులోంచి మొదలుపెట్టాడు.

వాళ్ళు రెక్కలు పట్టించి మరే ఆచారమూలేదు.

నాకు వాడి పరిస్థితిమాసి జాలి కరిగింది. నా తెలాగూ ఒక నౌకరు అవసరం.

అందుచేత రాముల్నే నావద్ద పనికుంచుదని జార్జిపేటలో వాడికి చదువు చెప్పించి, అక్కడనుంచి హైస్కూలులో కాకినాడలో చేర్పించి వాడి కేదైనా ఆధారం చూపిద్దామనుకున్నాను.

ఈ విషయం సోమాలతో చెప్పించి, అంగీకారంపొందాను. హోటల యజమానికూడా అంగీకరించాడు.

తర్వాత రెండు రోజులకు రాములు జ్వరంతగ్గి ఎప్పటిలాగే పనిలోకి వచ్చాడు.

రాముల్ని అడిగాను చదువుకుంటావురా, అని.

“నాకు చదువెందుకండి, బాబయ్యా” అని వాడి సమాధానం.

“అదేమిటా, చదువురుని ఏదైనా మంచి ఉద్యోగం సంపాదించుకో వచ్చునురా” అన్నాను.

వాడు మాట్లాడలేదు.

“నేను చెప్తానులే. నాబ్బరే ఉండువుగావి” అన్నాను.

అప్పటికే వావి పగ్గరన్నుంచి పవ్వాలేదు.

అరిగి దానికి చెట్టించి అడిగాను. సమాధానం రాకపోవడంతో పిసిగి
“సీకు చదువుకుందురు ఎందుకు ఇష్టంలేదురా?” అని అడిగి ప్రశ్న వేసాను.

దానిక్కుడా వాడు నవ్విగి, నవ్విగి, “మరి ఇక్కడ పని ఎవరుచేస్తారు
దాదయ్యా” అన్నాడు.

అదీ వాడి అనుమానం.

తాను హోటలు విడిచిపెట్టిపోతే ఈ పనిఅంతా ఎవరుచేస్తారు. చెయ్యక
పోతే పొడైపోదా, అని.

కలెక్టరాఫీసులో పని కాగానే రాముల్ని బలవంతంగా నాలో జార్జిపేట
తీసుకుపోయాను.

దారిపొడుగునా రాముడు మౌనంగానే ఉన్నాడు. నేనుకూడా వాణ్ణి అట్టే
వలకరించడంకాని, మాట్లాడడంకాని చేయలేదు. అలాగే జార్జిపేట చేరుకున్నాము.

౨

ఒక స్థితిలోఉన్న వ్యక్తి మరొకస్థితిని అర్థంచేసుకుని, ఆ వాతావరణానికి
తగినట్లుగా కావడానికి కొంతకాలం అవసరంకదా అని నేనెన్నడూ తిరిగి
రాముణ్ణి పరిశీలించలేదు.

ముసలి నౌకరు వెంకన్న. దానీది పద్ది. చుక్క. రాములు. నేనూ మా
జార్జిపేట సంపారం.

ఇచేడు తరాలు. అచేడు తరాలు ఎవరూలేరు నాకు.

ఊళ్ళో ఒక చిన్న బోర్డు ఎలిమెంటరీ స్కూలు ఉంది. దానికి హెడ్మాస్టరు
వెంకట సుబ్బయ్యగారు. కాస్త ఇ గ్లిషుముక్కలుకూడా చెప్పగలడు. ఆయన్నే
రాములికి ప్రైవేటు మాస్టరుగా పెట్టాను.

జార్జి పేటలో పని ఏమీలేదు ముప్పొద్దులూ తరగడం, చదువుకోవక మూను.

నాకైనా స్వంతంగా పంట వగైరా బాదరబండి ఏమీలేదు. జమీందారుగారి ఇంట్లోంచి నాకు భోజనం వచ్చేది. అదే నేనూ, రాములూ తినేవాళ్ళం.

జార్జి పేట రాగానే రాములికి మంచి బట్టలు కుట్టించిపెట్టాను.

జార్జి పేట వచ్చినతరువాత రాములులో సంతోషం చూడలేదు.

ఆ తరువాత రెండు నెలలవరకూ నేను తిరిగి ఏ ఊరికీ వెళ్ళలేదు. అలా రోగ్యంవల్ల.

ఈ రెండు నెలలూ రాములే ఇంత ఉపచారం చేశాడు. వెంకన్నకి తాను చేయవలసిన పనులు వీడు చేస్తున్నారే అనే భావకూడా కలిగించాడు. కాని రాములు నాకు ఇష్టమైనవాడు అన్న సంగతి తెలుసుకుని వెంకన్న దానికేమీ అభ్యంతరం చెప్పలేదు.

మార్చరు ఏరో చెప్పిపోతూఉండేవాడు. రాములు చదువువిషయంలో మాత్రం ఎప్పుడూ ఏమీ సందేహించాని, శ్రద్ధలుకాని నాకు చెప్పలేదు.

నేను నడవవల్లి వెళ్ళవలసివచ్చింది. అసంగతి వెంకన్నకిచెప్పి, రాముల్ని చూస్తూ ఉండమన్నాను.

ఆసారిమాత్రం రాములు ఉత్సాహంగా నాప్రయాణపు సామాను అదీ సర్ది నాతో యానాంపరకూ కూడావచ్చారు.

జాగ్రత్తగా ఉండమనీ, చదువుకోమనీ చెప్పి నేను వడవ ఎక్కాను.

రాములు అన్నింటికీ చిరునవ్వునవ్వి అంగీకారం తెలిపాడు.

3

నేను తిరిగి వచ్చేప్పటికి వారంరోజు లయింది.

రాములు లేడు.

నేను జాడ్జిపేటనుంచి వెళ్ళినచున్నానే రాములు చెప్పినట్లుగా. ఎక్కడికి పోయానో ఎవరికి తెలియదు.

యెంన్నే జాడ్జిపేటలోనూ, చుట్టువక్కల గ్రామాల్లోనూ, యానాలోనూ వెతికించాడు కనపడలేదు.

చెప్పేటప్పుడు రాములు కూడా ఏమీ తీసుకుపోలేదు. వారు నాతో జాడ్జిపేట వచ్చేప్పుడు తొడుక్కునివచ్చిన లాగు, చొక్కాలమూత్రం లేవు.

ఎవరికి ఏమీ తెలియదు.

ఆ వెంటనే నేను కాకినాడ తిరిగి వనిమీద ప్రయాణమయ్యాను.

దారిలో కోరంగి పోలీసుస్టేషన్ వద్ద ఆగి ఆక్కడ రాములుసంగతి రిపోర్టు ఇచ్చి, వాడిని వెతికించమని సబ్ ఇన్ స్పెక్టరుతో మరీ మరీ చెప్పి, తాళ్ళరేవులో కూడా ఎంతమంది స్నేహితులతో ఈ ఉదంతాన్ని చెప్పి కొంచెం వాచికోసం ఆహూతి తియ్యమన్నాను.

కాకినాడపోయి సోమాలు కేమనిచెప్పను :

దారిలో ఈ అలస్యాంధో నేను కాకినాడ చేరుకునేప్పటికి రాత్రి పన్నెండు గంట లయింది. అలిసి ఉడడంవల్ల హోటలుకు చేరినవెంటనే విద్రపోయాను.

౪

తెల్లెవారి విద్రలేచి చూచేప్పటికి, బిల్లమీద కాఫీప్లాస్కు, టిఫిన్ పళ్ళాలతో చిరునవ్వుతో తల వంచుకుని నిలబడిఉన్నాడు రాములు :

(బాల్యంలో జీర్ణించిన అలవాట్లలోనే దృక్పథంలోనే ఆనందం అనుభవించ గలమనుకోవడం మానవ సహజం. వాటిని దాటి దృష్టి సారించి నూత్న జీవి తానికి మరలేందుకు హృదయం తిరుగుబాటు చేస్తుంది. ప్రపంచం దృష్టిలో పంక మైనా వ్యక్తిదృష్టిలో అది పటైమంచం. ఇదే ఈ కథకు మూలసూత్రం.

— సంపాదకులు.)

మా తా త య్య

తూలికాభూషణీ

మా తాతయ్యకాలముంచి ఇప్పటివరకూ ప్రపంచం పురోభివృద్ధి చెందిన విషయాలు పరిశీలించుచున్నా ఇట్టే ప్రేమ, ఆధిమానం అని తట్టుతాయి.

మా తాతయ్యకి కాలం లేదని వాదించే వండిజులు, చరిత్రకారులు లేకపోలేదు. ఇప్పటికేకాదు ఎప్పటికీ మా తాతయ్యకాలాన్ని సరిగ్గా విర్ణయించుకోలేక యుద్ధాలుచేసే శాస్త్రకారులుంటారు.

వీరి ఎలా ఉన్నా మా తా త య్య రాతియుగంనుంచీ ఈ యుగండాకా, ప్రపంచం ఉన్నంతకాలమూ నిజమైనవాడే.

ఆయన సాగుకి ఇరవైమూడు తద్దినాలు పెట్టేవాడు. అందులో ఆయన మాతామహాలు, పితామహాలు, తండ్రీ, తల్లి, మేనమామలు, మేనత్తలు, మామగారు, అత్తగారు. మామగారి తండ్రీ, తాత, ఇంకా ఎంతమందో ఉన్నారు.

ఇంత మందికీ, ఇన్ని వంశాలకీ ఈయన ఒక్కడే వారసుడు, మరి దేనికి కాకపోయినా తద్దినాలకైనా విసిస్తుంది.

ఏ తద్దినాని కాకద్దినామే “ఒరేయి, ఇవి పెట్ట పోతే ఎలాగూ, ఆయనకి నేనంటే ఎంత అభిమానమో తెలుసా?” - నేనాడు.

“మా మేనత్తలాంటి మనిషి ఉందిరా? అవిధ విజంగా అన్న పూర్ణకదూ, రేపు అవిధ తద్దినానికి రెండు వనసకాయలు తెప్పించు” అనినది.

మనుష్యులు బ్రతికి ఉన్నంతకాలమూ ఎలాగా తద్దినం తప్పకుండా, చచ్చినవరకువాతకూడా అదే తద్దినం ఎందుకు తెచ్చిపెట్టుకోవాలి అని మన వాదన.

ఒకమాదిరి నకారగుడి ఉన్నవాడు ఎవడైనా కనుపించాడా. వాడి పుట్టు పూర్వోత్తరాలు, పులగోరాలు, పిరిపేరు ఇంటిపేరుతోసహా. ఇంకా మాతా మహా, పితామహాల జీవిత చరిత్రల సంగ్రహమూ తెలుసుకుని ఎక్కడో “మన రామయ్యతాత మేనర్తకి అమ్మమ్మ ఇనిమనుమడేకదూ వీరు? మీ తాతయ్య చెల్లెల్ని కడుబోదు మా పినరాతగారి మేనమామకొడుక్కి ఇస్తా?” అనేదాకా, అతణ్ణి యింట్లో వారంరోజులవరకు ఉంచితేగాని తప్పి వదేవాడతాడు.

“చూడారోదు, వెంకమ్మపిన్ని కూతురు పెళ్ళికి రామవరం చెళ్ళినప్పుడు సుబ్బయ్యమామ, కొడుకులు ఎంత ఆదరంచూపెట్టారా! మన మేం చేసాం, ఏమిటో?” అని ముత్తవ్వకాలంనాటి సంగతుల్ని నేటివిలాగా చెప్పతూ ఉండేవాడు.

ఆయనకి అంద్రదేశం ఈ మూలనుంచి ఆమూలదాకా ఎక్కడెక్కడ మంచి వంకాయలు, పుల్ల గోంగూర, పిండి వనసకాయలు, మంచి నల్లేరు, ఉస్తికాయలు, గంగబొండాలు దొరుకుతాయో జ్ఞానంగా తెలుసు.

శృంగారం విషయం ఎత్తకూడదు. తానూ ఆ విషయాలలో గోప్యమే, తనవారు గోప్యమే.

ఎవ్వడైనా సుప్తుగా భోజనం (తద్దినం) చేసి, దిట్టంగా దొట్లుగిట్లూ పెట్టి గంధం ఒళ్ళంతటికీ పూసుకుని, కమ్మని లంకపొగాకు చుట్టి స్వయంగా చుట్టు కున్నది వెలిగించి తాపీగా ఉమ్మలు వేసుకుంటూ అందరితోనూ వీధి అరుగుమీద స్వయంగా జములునేసిన తాటాకు చావమీద కూర్చుని, ఎడంచేతి మునివేళ్ళతో తీవిగా మీసాన్ని కోరగా దువ్వతూ శృంగార రసంలోకి మనస్సుని వంపించి, గతించిన సుఖ సంఘటనలని ఏకరువుపెట్టేవాడు.

వాటిల్లోనైతే తన పాత్ర ఏమిటో, తాను చేసిన ఘనకార్యాలేమిటో మాత్రం ససేమిరా చస్తే చెప్పేవాడుకాదు.

“నల్లసాని మన వూళ్ళో మేళం కట్టినప్పుడు వెంకట్రాజు (ఎదురింటివాడు, పెద్దమనిషి, విశేషించి స్నేహితుడు) ఏం చమక్కులు చేసాడూ! ఒక్క రాత్రికి

దెయ్యినుట పదహార్లు ఇస్తానంటే పచ్చిందిరా అది: ఏంచేసాడనుకున్నావు:” అంటూ దెంకట్రాజుగారి సాహసం, వారి సరసాలమీద చూడైన ఉపన్యాసం.

“మరి అయితే, తారయ్యా, సువ్వెప్పుడూ ఎవరితోనూ మాట్లాడనైనా లేదా ఏమిటి, ఊరికే కోనేస్తున్నావు” అని చనువుగా అంటే “ఆరి, వెధవా: ఎంత మాటన్నావురా, చాల్లే ఇంక ఊరుకో” అంటూ సంభాషణని మళ్ళిం చేసేవారు.

పోనీ ఈయనగురించిన వివరాలు ఇంక ఎవరివ్వారానైనా తెలుస్తాయా అంటే అది సున్న.

ఆ దెంకట్రాజుగారినే ఈయన చెప్పినవి నిజమోనో కాదో అడిగి తెలుసుకుందామంటే ఆయన “కరణంగారు ఎప్పుడూ అంతే, చిలిపిమనిషి” అనడమేగాని నిజమనికాని, అబద్ధం అనికాని ఎప్పుడూ తేల్చేవారు కాదు.

ఏ పూర్వకాలపు ముసలి నొకరైనా అయితే “అదొక్క కరణంగారే, మా భలే మనిషిండి బాబయ్యా, ఏమి చెప్పను, ఏమి చెప్పను ఆయన యిసేసాడు” అనే కాని ఇంకేమన్నా చెపితేనా:

ఎవడైనా దూరానికిపోయి ఇంటికి తిరిగివస్తేచాలు అక్కడేమేమి తిన్నాడో, ఏంసరుకులు (తినేవి మాత్రమే సుమండీ) లభ్యమౌతాయో, అక్కడ సన్న బియ్యం అసలు దొరుకుతుందో లేదో, దాని ధర మన ఊళ్ళోధరలకి ఎంత దూరంలో ఉందో ఇవన్నీ పూసగుచ్చినట్లు చెప్పాలి.

ఇందులో ఆయన మతానికి సరిపడవివి ఏమైనా ఉన్నాయాఅంటే మనకి ఇంక మళ్ళి ఆ ఊరికి వెళ్ళడానికి ఆయన ఎప్పటికీ అనుమతి ఇయ్యడన్న మాటే.

కొడుకులు, కూతుళ్ళు, మనమలు, మునిమనమలు, ఇనిమనమలు అంతా తనదగ్గర ఉండవలసినవాళ్ళు, ఆయన్ని వదిలిపెట్టి ఎక్కడికి వెళ్ళడానికి వీల్లేదు. ఎవరైనా స్వతంత్రించి వెడదామంటే “ఒరేయి ముసలాణ్ణిరా, నేను పోయిం తరువాత వెరుదువుగానిరే, అంతవరకూ ఓపికనట్లు నాయనా” అనేవారు.

మప్పి దబ్బువిషయంలో చిక్కున. ఐదు అంటే ఇష్టం. ఆరే ఐదు పెకలన్నాడని ఎవరూ అనుకుందరు వీరేదు. పెత్తనం స్వయంగా ఆయనదేగా మరి! “నెయ్యి తెప్పించాలి తాతయ్యా” అంటే “ఆరి వీతస్సా రవలా! అప్పుడే ముగునెయ్యి అయిపోయిందీరా” అనేవాడు. అప్పుడే అంటే నెల అన్నమాట.

కొంపనిదా మనుష్యులు. చదైన్నంలోకి ఒండెడ్లు బండిమీద సిప్పు బిందెలతో వస్తేకాని సరిపోవు.

ఇంకా పైన ఎవరితోనైనా మాట్లాడితే “ఈ కాలపు పెదవలు తినలేరండీ. సూరయ్యబాబూ, నీకు జ్ఞాపకంలేదూ, మన చిట్టిగాడి పెళ్ళికి ఎంత నెయ్యి అయింది: ఆసారి పట్టింపులకొద్ది ఎవరూ రాలేదుకనుక అయిదు రోజులకి ఇరవై ముగు లయిందిగాని లేకపోతే.....” అనేవాడు.

లినాలి, తిన్నట్టు కనపడకూడదు—దృష్టిదోషం మహాచెడ్డది.

మనకి పనికిరాని ఎవరిమీదైనా ఆయనకి కోపం కలిగించాలంటే ఆయన ఇంటికి పోయినప్పుడు భోజనానికి పిలవలేదనో, మనం తిండిలేకుండా వచ్చేయ వలసివచ్చిందనో చెప్పుతేచాలు.

ఇదిమాత్రం ఎంతకాలం? తిరిగి ఆయన్ని కలుసుకున్నప్పుడు ఎప్పుడైనా ఈ విషయాన్ని అడిగి నికరం తేల్చుకునేదాక్కానే.

కోపాలూ, తాపాలూ తా రా గ్గ లి క మే. ప్రేమ, అభిమానం మాత్రం ఎప్పటికీ.

ఆయనకి కాఫీ ఉష్మాయి పనికిరావు. ఇష్టంలేదు. చదైన్నం ఆవకాయ వేసుకుని వెన్న, పెరుగులతో కమ్మగాంటే ఉండే హాయి, బలం వీటితో ఎలా వస్తాయి అని ఆయన అనుమానం.

ఇంకా అంతా తాగుతున్నారులే. ఇప్పుడు మన తాసీల్లారుగార్నిచూడు అన్నామా వాడికేమిటిలే, భ్రష్టుడు, వర్ణంలేదు, వల్లకాడులేదు, మాలకూడు తినే ముండాకొడుకు అని కనురుకునేవాడు.

మళ్ళి ఏ మాఁవాడన్నా ఆయనకి తానిల్దాడుగారికంటె గౌరవమే. వీడికో నీలి. నియమమూ ఉంది. ఆ రాసిల్దాడు కేముంది ?

ఏ ఊరైనా వ్రయాదానికి వంపించేవాడు ఆయనే ఒక్కొక్కప్పుడు. దారి ఖర్చు చెక్కవేస్తూంటే బప్పు, కాడ్లు, ఖర్చు ఆయన కంటికి దుబారా.

“మా చిన్నప్పుడు నగరానికి పోవాలంటే బప్పు ఉన్నాయా, కాడ్లన్నాయా? వెదవ్వి అన్నీ వచ్చివడి దేశాన్ని పాతుచేస్తన్నాయి” అనేవాడు.

నగరం మా ఊరికి ముప్పైపైపైపు. చచ్చెన్నం తిని మూడు చుట్టలు కాలేప్పటికి నగరం వెళ్ళిపోయేవాడట. అక్కడ వంజూసుకుని సాయంక్రం బోజనానికి ఇంటికి రావలసిందే. అక్కడ పచ్చి మంచినీళ్ళన్నా ముట్టుకుంటేగా !

చెప్పులజోళ్ళు పొలంలో మాదిగాదు ఏడాది కొకటి ఇస్తే ఏడాది దానికి మరమ్మత్తులు చేయించుకుంటో, ఆ కీర్తుజోడుని, ఆ మీసాలజోడుని తొడుక్కోవలసిందేగాని మళ్ళీ మాటాడానికి వీలేదు. ఏడాది గడిచినతర్వాత మన అదృష్ట, కొద్దీ వెంటనే ఏడున్నపోతైనా చస్తే దాన్ని వాడు జోళ్ళుకుట్టి మనకిస్తే కద్దు. దున్నపోతు చావడానికి ఆలస్యంచేస్తే మనపని చెప్పుకోవలసిందే.

ఈ బూడ్పులు, కోట్లు, చైలు, ద్రాయర్లు ఆయనకి ఆ స హ్యం, మంటాను. ఆయన 98 సంవత్సరాలు వీటిని ఉపయోగించకుండా, వట్టి వంచె, కండువా, తలపాగాతో శుభ్రంగా, దిట్టంగా గడిపేసాడాయన.

మరోవిషయం ఏమంటే ఆయనకి అదర్భపురుషుడు అంటే ఆయనకాలానికి మరో ఏదై సంవత్సరాలు వెనకాల ఆయన అజానుబాహుడు. కండువాకూడా ఉపయోగించలేదంటే మనవి ఎలా సహించకలడు మా తాతయ్య ?

ఆయనకి తెలియని విషయాల్ని ఆయన ఎప్పుడూ తెలుసుకుందుకుకూడా వ్రయల్పించలేదు. అంతే వాటికి అంక దూరంలోనూ ఉండవలసిందే. తాను వాటిని ఆమోదించనూలేదు, అంగీకరించనూలేదు.

ఎప్పుడైతే నా చుహా కోవంకలిగితే మాత్రం ఈ ప్రపంచం ఎలాగా తనలాంటి వాళ్ళు లేకపోతే, ఇలాంటి వెధవపనులు జరక్కుండా ఆపేవాళ్ళన్నమాట. తప్పకుండా నశించిపోతుందనీ, దీనికి పుట్టుగతులు ఉండవనీ మాత్రం అశీర్వదించేవాడు.

మాతన విషయాలు అంటే ఎంత అయిష్టతో, పాత విషయాల అంటే అంత ఇష్టమూ, గౌరవమూను.

ఏమైనాసరే, అవి చేసేతీరాలి.

ఆయన కళ్ళముందర ప్రపంచమాత్రం ఈ రెండు భావాలలోకిరాదు. అది వట్టి తెలివితక్కువదీ, మూర్ఖత్వదీని.

ఎవరికైనాకానీ కష్టం వచ్చిందని విన్నాడా ఏదో చేపేదాకా. ఆయనకి మతి ఉండదు. వాళ్ళు ఎవరైనాసరే “మనం చెయ్యకపోతే, ఇంక ఎవరిక్కావాలిరా” అనేకాని అలోచన ఇంకోరకంగా పోయేదికాదు.

ఇక ఎవరికైనా ఏ విషయంలోనైనా ఏమైనా చేస్తానని అన్నా, అనుకున్నా చేసి తీరవలసిందే. రెండోమాట లేదు.

కాద్యక అనుకున్నదానిని ఎవరైనా చెయ్యకపోయినా, తప్పించుకుందుకు ప్రయత్నించినా మరి వాళ్ళమీద జీవితాంతం కోపమే.

ఇప్పటి వరకీతలు చూస్తూఉంటే మా తాతయ్య చచ్చిపోయాడేమో అనిపిస్తుంటుంది ఒక్కొక్కప్పుడు. కానీ, మా తాతయ్య కాళ్ళకుడు !

(తరానికి తరానికి గుణగణాలలో దృక్పథంలో భేదం కన్పిస్తూనేవుంటుంది. అంతస్థులో తేడా, అంతే. తాతయ్య పూర్వకాలపు మనిషి, ఆయినా నిత్యుడు. ఈ రెంటికీ సమన్వయం ఎలానో తెల్పారు తురికాభూషణ్.

— సంపాదకులు.)

కోర్ట్ మార్షల్

రామచంద్ర

౧

నీవు నన్ను మోసంచేశావు. అంది కండ్లెర్రజేస్తూ గురుముఖకార్.

.....

నీవు మా జాతివాడవు కాకపోయినా, మా దేశంవాడవు కాకపోయినా
నిన్ను ప్రేమించాను.

.....

ఈ విషయం ఏ మాత్రం తెలివినా, నా మనసుకు ఆఘాతం కలుగుతుందని
ఊహించినా మొదట్లోనే ఊరుకుందేదాన్ని.

.....

మౌనంగావుంటే మహా గొప్ప అనుకున్నావా ?

.....

విసిగిపోయాను మాటలన్నీ వింటూ. నేనేమైనా ప్రేమించమన్నానా ?
నాకు ఈమెను పెండ్లాడే ఉద్దేశమేలేదే ఎప్పుడూ. ఆడవాళ్ళవద్ద కొంచెం చనువు.
కొంత ఆత్మీయత కనవరిస్తే ప్రాణానికేవస్తుంది కాటోలు ననుకున్నాను.

నన్ను దేనికి కాకుండాచేశావు :

ఇప్పటికీ తప్పకుండా జవాబు చెప్పాలనివచ్చింది.

ఇదిగోచూడు గురుముఖ ! నేను నిన్ను ప్రేమించినమాట వాస్తవమే.
కాని దాండ్లో ఏలాంటి కారీరక చింతలేదు. నీవు నా ప్రవర్తనను అన్యధా భావిం
చావు. భావిస్తూన్నావు !

అంతా పట్టి అబద్ధం.

నిజంచెదితే నమ్మవు: నిన్ను ప్రేమికులచృష్టితో ప్రేమించినానని చెప్పి,
మోసంచేస్తే నిజమనుకుంటావు. అంతేనా :

.....

నా ప్రవర్తన నీకు ఇలాటి అభివ్రాయం ఎలా కలుగజేసిందో నాకే
ఆశ్చర్యంగా ఉంది.

.....

ప్రేమికు డెవడో, ఏవిధంగా చూస్తాడో గ్రహించుకునేందుకు నీకు చేత
కాకపోతే.

అంటే :

.....

ప్రీతి అందులో నాకు ఇంతకన్నా చేతకాదనుకుంటావా :

.....

నిజంగా గుండెమీద చేయివేసుకొని నీవు మాట్లాడు. ఏమాత్రమూ నా
ప్రేమకు ప్రోత్సాహం ఇవ్వలేదని :

లేదు—నిజంగా లేదు.

పురుషులు త్వరగా మనస్సు రాణి చేసుకుంటారు. ఒకవైపు ప్రేమకు
ప్రాకులాడుతారు—మరోవైపు ప్రేమోపహారాన్ని నిర్దయగా తన్నివేస్తారు.

అన్యాయంగా దూషిస్తున్నావు.

నీ సంగతి గ్రహించలేదనుకున్నావా :

.....

మొదట్లో నా ప్రేమభిక్షకై ప్రాకులాడి. తీరావస్తే తరిదన్నుతావా :
విప్పుతోనా చెరలాటం :

అమెవైపు చూడలేకపోయాను.

ఈ మార్పుకు కారణంకూడ నాకు తెలుసును.

మహారాజసింగ్.....

నేను నిలువలేకపోయాను. ఇవంతా గ్రహించే నన్ను నిరాశూటంగా విమర్శిస్తూ చూచాడు. కొంచెం జంతుతాళం తగ్గి చూచాను. ఇప్పుడో అప్పుడో కన్నీళ్ళవర్షం కురిసేట్టు అమె కనురెప్పలు చిరువపుతూన్నాయి. ఇంక తడిపు చేయడం బాగుండదనుకున్నాను.

౨

ఇదిగో ఎక్కడికి, అన్నాడు. పోతూఉండే నన్ను చూచి అమె తండ్రి అక్షరపేంజీ.

తగ్గి చూచాను—ఎక్కు పెట్టిన మిషన్ గన్ లాగా తల ఎత్తి చందయాత్రకు ఎదురుచూస్తూన్నాడతను.

వస్తా, అన్నాను.

కొన్ని విషయాలు మాట్లాడాలి, అన్నాడు.

కోర్టు మార్షల్ కు నిర్దంశించి ఉండాలని గుండె దిబ్బుచేసుకున్నాను.

అవును నాయనా! వాకు కూడ మాట్లాడాలని ఉంది, అంటూ ఆయన భార్య అమృత్ కౌర్ వంటింట్లోనుంచి వచ్చింది.

ఉక్కిరి బిక్కిరి అయిపోయాను. విధిలేకుండా కాళ్ళిడ్చుకుంటూ గదిలో కూర్చున్నాను.

కొంతపేపు మౌనం నాట్యమాడింది గదిలో.

ఎంతవని జరిగింది నాయనా, అంది అమృత్ కౌర్ విళ్ళబ్బాన్ని భేదిస్తూ.

.....

అమ్మాయి కుమిలి కుమిలి వాడిన సంవంగిరేకులా అయిపోయిందే చూచావా ?

ఎడతెగకుండా కండ్లసిరాలు కురిపిస్తే ఏమైనా లాభం ఉంచుటావా :

.....

ఎక్కడివాడవో ఏమో, మా మనస్సుల్లో నాటుకుపోయావు నీవు.
భరించలేకపోయాను. వీళ్ళకూడ వసివట్టి ఏడ్చించదలచారా నన్ను.

ఏం? పలుకవు నాయనా?

ఎందుకు మీ రిలా అంటున్నారో తెలీకుండాఉంది.

.....

నే నేంచేశాననీ :

మా ఇద్దరి సంభాషణమింటూ ఆక్షరసింగు ఉరిమిచూచాడు.

నా భావాలు.....

నాకు బాగా తెలుసు. నా ఆశపై బూడిద చల్లావు. అన్నాదాయన దుర్ఘ
కంఠంతో.

.....

ఏమేమో అనుకున్నాను.

.....

నాకు అందగా ఉంటావనుకున్నాను.

.....

నా వంశాన్ని చిగిరింపజేస్తావనుకున్నాను.

.....

అయిన గొంతు బొంగురవోయింది. షాక్ కొట్టినట్లు లేచి చల్లగా జారు
కున్నా. ఇదంతా నా అనాలోచితకార్య ఫలితమేనా :

3

వెలువల ఆడుగు పెట్టానో లేదో మహారాజ్ వసింగ్ కనుపించాడు. ముఖం
తప్పిద్దామని అనుకుంటూండగానే “భాయి” అని పలుకరించాడు. వాడిన
ముఖంతో “ఏమంత కంగారుగా ఉన్నావు” అన్నారు.

నా ప్రయత్నమంతా వమ్మయిపోయింది.

.....

దురదృష్టం.

.....

ఎవరైనా మధ్య పుడకలువేశారేమో. అంటూ ఓ విధంగా చూచాడు
నా వైపు.

వళ్ళు మండిపోయింది. నా మహాత్మాగానికి ఇదా మూల్యం. నా దగ్గర
అంతగా ప్రాధేయపడ్డాడు. నీవు అర్థంరాకన్నాదు. తన్నామె ప్రేమిస్తుండన్నాడు.
ఇప్పుడు తన చేతకాక నామీద సందేహంకూడ చూపుతాడా :

అమెవద్దకి వెళ్ళి ఎంతో ప్రార్థించాను.

.....

ఆ ముసలాళ్ళనుకూడా ఒప్పించాను.

.....

ఏమీ లాభించలేదు.

.....

ఓమారు అమెకు సరిహా.....

ఆ పనికూడ చేయమంటావా, అన్నాను ఘాటుగా.

.....

నీకై త్యాగముచేసినా, ప్రేమవెల తెలిపి. ప్రేమించి ప్రేమింపజేసుకో
లేనివాడివి. ఇకరుల రాయబారంతో ఎంతకాలం బండివి నెరుతావు :

.....

నా కేమిలేదుగాని ఆ అమ్మాయిని అన్యాయంచేశావు.

.....

ముసలితనంలో వారినికూడ బాధించావు.

నేనా. అన్నాడు తీవ్రంగా సింగ్.

కాక మరెవరు :

నీవే :

నేను నిర్దాంకపోయాను.

నీవంత ప్రేమించినవాడివి నా కెందుకు దారిచూపావు, అన్నాడు.

.....

నిజంగా ప్రేమించేవుంటే అంత త్వరగా త్యాగంచేయగలవా :

వట్టి చచ్చువుకనుకనే.....

.....

నీవన్నెచిన్నై మాటలకు బేరుపోయిన ఆ ఆమ్మాయిని ఏర్పిస్తూ.....

అం.అం. అన్నాను.

ఈ దుఃఖానికంతా పునాదివి నీవే.

.....

నీవు సనేమిరా అనివుంటే ఈ పరిణామమే కలిగేదికాదు.

.....

అమెకు అయిష్టంగా పెండ్లాడుతాననుకో, నాకుమాత్రం ఏంసుఖం :

.....

ఎప్పుడూ ఏడుస్తూ నీపై బెంగపెట్టుకొని నన్ను వేపుకుతినదా :

.....

అమెను కష్టపెడితే నా జీవితం సుఖపడుతుందనుకున్నావా :

.....

అందరినీ దుఃఖపెట్టి నీవుమాత్రం ఏమి జాడ్రుకుంటావు. అంటూ నిర్లక్ష్యంగా వెళ్ళిపోయాడు.

(ప్రేమగతులు ఊహాతీతాలు. వలచి వలపింపనేర్చితే ఫలితం ఆనంద దాయకంగా పరిణమిస్తుంది. వలచి వలపింపలేనిసమయంలో ఫలితం అతిదారుణం. ఈ సత్యానికే యీ కథలో చక్కని యాసంయిచ్చాడు రామచంద్ర. రచనలోని కొత్త పోకడలు ప్రశంసనీయాలు. — సంపాదకులు.)

భారతీయ సంగీతం

వెంకటాచార్య

“సంగీత పారిజాత” గ్రంథకర్త ఆహోబిలశాస్త్రి మంగళాచరణ శ్లోకంలో ఒకచోట ఈలా అన్నాడు. ఆర్యావర్తంలో, అగ్నిహోత్రాది కర్మలుచేసి ధర్మార్థ కామమోక్షములనే చతుష్టయాన్ని పొంది జనులు ఏలా సంతృప్తి చెందుతారో అదేవిధంగా మహావిద్యబ్రతుతో కూడుకున్న ఈ సంగీత సాధనచేకూడ ముముక్షత్వం పొందగలరు.

ఈ విషయం సత్యాన్ని నిరూపిస్తుంది. సంగీతము సామవేదజనితము. ఈ సంగీతంద్వారానే ఈశ్వరునిమూర్తి ప్రతిబింబితమైంది. ముక్తకంఠంతో దేవాసురులు పురుషోత్తముని సంగీతంద్వారానే స్తుతించి తరించారు. ఈ సంగీత సాధనచే మహాయోగులు యోగానుష్ఠానాన్ని జరిపి సిద్ధి పొందారు. ఇదే భగవానుని స్వరూపం. ఇందువల్లనే ఇది సమస్త ప్రాణీకోటికి అవిచ్ఛిన్నతా రూపంతో పరివ్యాప్తితమై వుంది.

వేదకాలంనుంచీ ఈ సంగీతానికి రూపురేఖలుఉద్భి. స్వరాలేర్పరిచి, సుస్థిర త్యాన్నిచేసి లోకరంజనంగా చేయటానికి ఎన్నివిధాలో పాటుపడిన పూర్వీకులు చిరస్మరణీయులు.

ఇటువంటి పరిపూర్ణతనొంది, మానసికానందాన్నిచ్చే సంగీతం రానురాను అనమానకరమైన బోగేచ్ఛలకి, లౌకికానందానికి గురిఅయింది. ఈ వికారాన్ని పోగొట్టి సంగీతాన్ని పూర్వోన్నతికితెచ్చి మధురంగాను, మనోహరంగాను, ఆకర్షణీయంగాను చేయటానికి సంగీత కళోద్ధారకులు ఉద్భవించి నేవచేయకలిగారు.

సంగీతం సామవేదజనితమని ఇదివరలో ఉదహరించా. ఈ సామవేదం విహా కూలంకషంగావుండి అందరికీ అందుబాటులో వుండకవపోయిందని

పదోధ్యంగా పుండేలాగ అనేక గ్రంథాలు చక్కత్తయ్యాయి. కాలానుసరమేనిబట్టి వాట్లలో చాలాభాగాలు దుష్టమయ్యాయి. అందువల్ల కొన్నిటి పేర్లుమాత్రమే నిలిచినై. భరతాది మునిప్రణీతమైన గ్రంథాలెన్నోవున్నాయి. వీట్లలో మాతంగముని బృహద్దర్శిసి, నారద విరచిత సంగీత మకరంద, పార్వనాథుని సంగీత సమయసార, లోచనకవి వ్రాసిన రాగతరంగిణీయ విభాకమైనవి. వీటికి ఇంకా పూర్వం గ్రంథాలున్నట్లు ఇతరత్రా గ్రంథకారులు ఉదహరించారు. వీట్లలో కోహళీయము, అష్టస్థయము, సోమనాథీయము, స్వర రత్నావళి, సాహితీ దర్పణము, హరిహరీయము, సాహిరి, శృంగారతలకము, రసంతప్రదీపిక, సంగీత సూర్యోదయం మున్నగునవి.

క్రీ॥ శ॥ 13 వ శతాబ్దంలో ఉత్తరాదివి దక్షిణాన్ని ఇద్దరు సంగీతవేత్తలు వెలిసారు. ఒరిస్సాప్రాంతంలో జయదేవుని కీర్తి ప్రజ్వరిల్లింది. ఆయన గీత గోవిందములో అనేక రాగతాళాల్ని సమన్వయించి రాధామాధవుల శృంగార విలాసముల అభివర్ణించాడు.

దక్షిణాన్ని సారంగదేవుడనే విభాక సంగీతకావ్యజ్ఞుడు వెలిసాడు. ఈయన ఎంచిచిన సంగీత రత్నాకరమనే గ్రంథము అనేక వండితులకు భిక్ష పెట్టింది. దాన్ని ఆధారంచేసుకుని అనేక గ్రంథాలు వెలిసినై. ఏ వండితుని ముఖతా చూసినా ఈ ఉద్గ్రంథప్రమాణమే వెలువడుతూ ఉంటుంది.

సారంగదేవుని పూర్వీకులు కాశ్మీర బ్రాహ్మణులు. వంశవచ్చి దేవగిరిలో స్థిరనివాసం ఏర్పరుచుకున్నారు. అప్పటి దేవగిరి పాలకుడు యాదవ వంశీయుడైన రాజసింఘున్న. సారంగదేవుని రత్నాకరంలోని విశిష్టత పై ఉదహరించిన ఉత్కృష్ట గ్రంథాలలోని సారాంశాన్నంతా తన గ్రంథంలో ఇమిడ్చి దక్షిణాత్య సంప్రదాయానికి లాక్షణిక పద్ధతుల నేర్పరచడమే.

సంగీత రత్నాకరానికి విపులవ్యాఖ్య మల్లినాథుడు వ్రాసాడు. తేచర్ల వంశీయుడైన సింహభూపాలుడు తన కాలంలో విద్వాంసులతోటి ఈ కాస్తాన్ని శోధించి, సంప్రదించి ఒక గొప్ప పీఠికతో సంగీత రత్నాకరానికి సవీనక

పర్వరిచారు. ఇదే గ్రంథం పెంకటమధి విరచిత చతుర్థంధ ప్రకాశికకూ, తంజా పురి మహారాజా తులజా వ్రాసిన సంగీత సారామృతానికి దారిచూపింది.

భారతీయ సంగీత మనగానే అనేక సందేహ వరంపరలను తాదిస్తుంది. సంగీతంలో బౌద్ధరాహిత చక్షివాత్య బేధాలేమిటి : మార్గదేశీయ సంగీతాలేమిటి : భజనసంగీతానికి కీర్తనలకూ బేధమేమిటి : హార్మోనియం అనుకరణానికి తగిన వాద్యమూ కాదా : ఫిలిం మ్యూజిక్ శాస్త్రీయ సంగీతానికి దెబ్బపెట్టా : ఇలాంటివే ఇంకా ఇంకా ఎన్నో :

దక్షిణాది సంగీతానికి చతుర్థండి ప్రకాశిక ప్రచురణగ్రంథము. దీనిలోని 72 మేళకర్తలమీద ఆధారపడి జనకజన్యరాగాలున్నవిగాయి. శ్రవణోపేంద్రియమైన రాగాలు అంతరింద్రియాలని రేతెత్తించే అద్భుత ఛక్తి కర్ణాట సంగీరానికి వుంది. ఈ రాగాలకుండే విశుద్ధత ఇతరప్రాంతాల లేదనే ఐచ్ఛికంగా చెప్పవచ్చును.

మొదట్లో సంగీతశాస్త్రం యావద్భారతదేశానికి ఒకే కట్టమీద వుండేది. కాని రానురాను, విభిన్న సంస్కృతులవల్లా దూరభారాన్నివట్టి దక్షిణాదినివుండే సంగీతంలోని విశిష్టత ఉత్తర భూభాగం నిలుపుకోలేకపోయింది. కాని అంత మాత్రంచేత ఉత్తరాది సంగీతానికి విచ్చిన్నతలేదు సరిగదా స్వతంత్రతహెచ్చి తమ పద్ధతిలో రాగానికి గమకాన్ని మాధుర్యాన్ని పెంపొందజేసుకుని అనన్య సామాన్యమైన కీర్తి భారతీయ సంగీతానికి తెచ్చిపెట్టారు.

పంయుక్తరాష్ట్రంలో ప్రచారంలోనున్న సంగీతంలో స్వచ్ఛతా, సమైక్యతా, రాగాధిక్యం కనబడుతుంటుంది. దానికి కారణం అయోధ్య నవాబులు సంగీతానికిచ్చిన అఖండ స్వాగతమే. మహారాష్ట్ర సంగీతం ఉత్తర దాక్షిణ్య కలయికకు ఒక మాదిరిగా అంతురార్పణ చేసిందనవచ్చు.

దక్షిణాది సంగీత మాధుర్యాన్ని వెదజల్లి అధ్యాత్మికభావాన్ని పెంపొందజేసిన మహావీయర్లో ముఖ్యంగా పేర్కొద్దగవారు త్యాగరాజస్వామి, శ్యామా శాస్త్రి, దీక్షితులు. సంగీతంతోపాటు సాహిత్య రచనాసామర్థ్యం చూపి నృత్య

సరస్వతిని తరహా తరహాగా నడిపించినవారు నారాయణతీర్థులు, పురందర దాసు, తేజస్వయ్య, గోపాలకృష్ణభారతి మొదలయినవారు.

దక్షిణాదిని ప్రాథమికంగా ఘన, స్వరజీవులు మొదలకొని తానవర్ణాం కృతులు, రాగమాలికలు, పదములు మొదలగు క్రమపద్ధతులతో సంగీతవిద్య బోధనాప్రాసాలు జరుగుతవి.

ఉత్తరదేశాన్ని మీరాబాయి, నర్సింగ్ మొహతా, కపిరు ముప్పగుభక్తులు భక్తిధావానికి ఎక్కువ తావుఇస్తూ సంగీతంలో ఆనందరసానుభావం కలుగజేస్తారు.

సంగీత గ్రంథాలయిన నాట్యశాస్త్రమూ, సంగీత రత్నాకరమూ ఉత్తర దక్షిణ సంగీతమార్గములకు సమాన ప్రమాణగ్రంథములు. కాన్నిచోట్ల ప్రస్తుత ఆచరణలో రాగతాళం సన్నిహితంకూడా గమనించకలుగుతాం. కాని ఎత్తు గడలోనే వేర్వేరు పోకడలు గోచరిస్తాయి. దీనికి కారణం, ఔత్తరాహికులు శృతిలయమందు, లక్తిరంజకత్వం కనువర్చారసి బాణీవిభుద్ధతకు దక్షిణాదివారు తాళలయాన్ని ఆశ్రయించారను ఒక జనాభివ్రాయం దేశంలో వుంది. కాని ఇదికూడా ఒక పొరపాటేమో అనిపిస్తుంది. ఉత్తరాదివారు శృతి, తాళ, లయాన్ని పదుదృష్టితోచూచి, సంపూర్ణత్వంతో సంగీత రసవృష్టిని గురిపించి శ్రోతలను సమ్మోహితుల చేస్తారుకాని మొత్తంమీద బేధం నాకు అవగతమైనంతవరకూ ఉత్తరాదివారి అందుగడ పూర్వాంగంలోనే మొదలౌతుంది. పోగా పోగా జంఝా మారురంలాగ అంతమొందుతుంది. అందువల్ల తోడ్తోనే, వారి సంగీతంలోని దానమూ మార్గవమూ వినేవివంగానే మనలను హాయి హాయి మనిపిస్తుంది. దానికి వ్యతిరేకంగా చాలామంది కర్ణాట సంగీతవిద్వాంసులు ఉత్తరాంగం (హెచ్చుస్థాయి)లో పాడ్తారు. అందువల్ల వారి గానము రక్తికట్టేటందుకు కొంత వ్యవధి కావలసివస్తుంది.

హోయోనియం మైంథవ సంగీతానికి ఉపకారమూ అవకారంకూడాచేసింది. ఉపకారమెల్లా అంటే సరిగమం ద్వయ అనేకు హిమాచలవర్ణంతమూ, ప్రతి ఇంటిగడసలోనూ స్థావరంచేసింది. కాని స్వతఃసిద్ధమైన రాగానికి ప్రాణమైన నాదకౌశలము మూర్ఖనాది విశేషాలూ ఈ వాయిద్యంవల్ల నశించిపోయినై.

భజన సంగీతానికి, గజల్ పాటలకూ స్వరసంవాదనకై కలిగించేదన్నవి కావాలి. ఆ వని తప్పక హార్మోనియం చేస్తుంది. ఇంతేకాక చిన్నపిల్లలకు శృతిజ్ఞానం ఏవిధంగా హార్మోనియం కలుగజేస్తుంది.

రాగరాగిణీలనే వ్యక్తికరణం ఒక హిందూస్థానీలోనే వుంది. ఇదికూడా పేరుకుమాత్రమేకాని వ్యవహారంలో భేదం ఏమాత్రం చూపబడదు. దేవతామయ రూపం చిత్రలేఖనం నాదమయరూపం సంగీతం. దేవతకి ప్రస్తావన రూపకంలో ఏలా చూపెట్టబడిందో అలాగే హైందవ సంగీతానికి దేవత్వం ఆరోపించి ఆయా రాగాలకు అధిష్టానదేవతల నిర్మించి ఆయా చిత్రాలని చిత్రకారులు మన కళ్ళ ఎదుట ప్రదర్శించాడు. చిత్రకారుని దృష్టిలో సంగీతమంచలి రసగ్రహణకుగాని, లేక అనంద రసానుభవం ప్రేక్షకులకు కలుగజేయటానికిగాని ఈ రంగులలో ప్రదర్శితమైన చిత్రం గీయటానికి కారణమైవుంటుంది. వీటినే రాగమాల చిత్రాలంటారు. ఇదివరకు “భారతి”లో కొన్ని ప్రచురితమై వున్నాయి. వేరే చిత్రాల్లోవుండే అపరోక్షత, భావమయతా వాట్లా వుండక రాగంలోవుండే రసపోషణ, సమయం, సంచారనము ముఖ్యమైనవిగా విశదమౌతాయి. ఉదాహరణకు మల్లారిరాగం చిత్రంలో ప్రతిబింబితమౌటం చూస్తే ఆ సమయ స్ఫురణ, నేర్పు ఎంతయినా వర్ణనా తీతం. మేఘవృక్షమైన ఆకాశం, గాలి దుమారం, చిటవట చినుకులు, ఒక హర్మ్యంలోంచి నాయిక తన మనోహరుని రాకకు ఆందోళతాయత చిత్తంతో, అరమూర్తు కన్నులతో చూస్తూవుంటుంది. ఇది దృశ్యం. మేఘమల్లార, వాయువ్యంలోగాని గాయనంద్వారాగాని వింటోంటే ప్రైవివరణమే కళ్ళకు కట్టుతుంది.

1798 లో రాగమాలిక అనే గ్రంథాన్ని గంగాధరడు వ్రాసాడు. దాన్లో హమమంత మతమనే సంగీత సిద్ధాంతాన్ని విశదీకరించి వ్రాశాక గాయకుడైన తాన్ పేనుకి జోహారు లిప్పించాడు. తాన్ పేను పాడిన రాగములే ఇప్పటికి ప్రమాణంగా వున్నాయి. కాబట్టి ప్రస్తుత హిందూస్థానీ సంగీతం దాని అనుకరణమే చెప్పవచ్చు.